

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रञ्जित
फोन: ४२५ ८९५५

व्यवस्थापकहस्त
चिनीकाजी महर्जन
फोन: ४२५ ३१८२
ज्ञानेन्द्र महर्जन
फोन: ४२७ ६९०८

सह-व्यवस्थापक
धुवरत्न स्थापित

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५ ९४६६

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विश्लेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५ ९४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीघ: नघ:टोल

पोस्ट बक्स नं. ४९९२
काठमाडौं
फोन: ४२५ ९४६६

बुद्ध सम्बत् २५५४
नेपाल सम्बत् १९३९
इस्वी सम्बत् २०१०
विक्रम सम्बत् २०६७

विशेष सदस्य	रु. १०००/-
वार्षिक	रु. ७५/-
यस अङ्कको	रु. १०/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

21st NOV 2010

वर्ष- २८

अङ्क- ७

सकिमना पुन्दि

मंसीर २०६७

जब सम्म धेरै कुरा मात्र गर्ने बानी हुन्छ, तब सम्म त्यस व्यक्तिलाई धर्मधर भनिन्दैन। तर अल्प मात्र धर्मको कुरा सुनेपनि धर्मानुकुल शरीरले आचरण गरी, धर्ममा प्रमाद नहुने (वेहोश नहुने) व्यक्तिलाई नै धर्मधर भनिन्छ।

हे भिक्षुहरू हो ! ध्यान गर, वेहोशी नबन। आफ्नो चित्तलाई पञ्चकामको वशमा नपार्नु। प्रमादी (वेहोशी) बनी फलामको डल्लो नखानु। यो दुःख हो भनी थाहा पाउनु जसले गर्दा तिमिहरू पछि (पश्चातापमा परी) रुन नपरोस्।

एकान्त बास गर्ने, शान्त चित्त भएका, सम्यक धर्मलाई बुझ्नेका भिक्षुहरूलाई लोकोत्तर (आध्यात्मिक) धर्ममा रूचि भइरहन्छ।

पञ्चस्कन्धको उत्पत्ति र विनाश विषयमा सत्य तथ्य ज्ञानलाई जसले बुझ्दै जान्छ, उसलाई प्रीति र प्रसन्नरूपि अमृत-पद प्राप्त हुनेछ।

■ सम्पादकीय ■

बुद्ध र उनको शान्ति शिक्षा

संसारले भगवान् बुद्धलाई “शान्तिको नायक” नामले चिन्ने गरेको छ । त्यसैले हामीले बुद्ध परेको छ, भगवान् बुद्ध शान्ति नायक कसरी बन्नुभयो र उहाँको शान्ति सन्देश के थियो ?

हुनत बुद्ध शिक्षाको उद्देश्य नै मानिसलाई असल बनाउनु हो । मानिस असल बन्नको लागि इमान्दारिता, कर्तव्यपरायण, सहनशीलता र घमण्डी नबन्ने जस्ता असल गुणहरू हुनु जरूरी छ ।

हामीले बुद्धनुपर्ने कुरा के छ भने सिद्धार्थ कुमार पहिला आफू योग्य र असल व्यक्ति बन्न धेरै अभ्यास गर्नुभयो । उहाँले आफ्नो मनमा लुकिराखेका खराब संस्कारहरूलाई सम्पूर्ण रूपमा पखाली सकेपछि मात्र बोधि ज्ञान प्राप्त गरी बुद्ध बन्नु भएको थियो । यसरी उहाँ शुद्ध पवित्र ज्ञानी एवं असल मानिस बनी शान्ति नायक बन्न सफल हुनुभयो । शान्ति नायक बनिसक्नु भएपछि मात्र उहाँले संसारका मानिसहरू असल व्यक्ति बनी शान्ति प्राप्त गर्नका लागि नभईनहुने अत्यावश्यक पाँचवटा बुँदाहरूको विवरण सबैको अगाडि पेश गर्नुभएको थियो । ती बुँदाहरू यसरी छन्—

(१) आहार सप्पाय—

असल मानिस बन्नका लागि मानिसलाई उचित खानाको राम्रो व्यवस्था हुनुपर्छ । किनभने सबै प्राणी आहारमा निर्भर छन् । खाना बिना कोहीपनि प्राणी बाँच्न सक्दैन । सिद्धार्थले खाना नखाइकन भोको पेटले तपस्या गर्नुहुँदा बुद्धत्व लाभ गर्न सक्नु भएन । जब उहाँले आहार सेवन गर्नुभयो, तब मात्र बुद्धत्व प्राप्त गर्न सफल हुनुभयो । त्यसैले उहाँले भन्नुभएको थियो—

“असल मानिस बन्नको लागि र शान्ति प्राप्त गर्नको लागि खानाको राम्रो प्रबन्ध हुनु अनिवार्य छ ।”

खान नपाएको कारणले मानिसहरूले आत्महत्या सम्म पनि गर्नुपरेको घटनाहरू समेटिएका समाचारहरू समय समयमा हामीले विभिन्न पत्र पत्रिकाहरूमा पढ्न पाउँछौं । त्यति मात्र होइन, खानाको लागि आफ्ना बालबच्चाहरू समेट विक्री गर्नुपर्ने घटनाहरू पनि नघेटका होइनन् । कतिपयले त वेश्यावृत्तिमा समेत संलग्न हुनुपरेको घटना पनि पाइन्छ । त्यसैले भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ—

“अपराधको मूल कारण गरीबि हो ।” आधारभूत आवश्यकताको रूपमा रहेका ४ तत्वहरू खाना, वस्त्र, वासस्थान र औषधोपचारको व्यवस्था हुन सकिएन भने मानिसहरू नैतिकवान बन्न कठिन हुन्छ । यी आधारभूत आवश्यकता अर्थात् चतुप्रत्यय पूरा हुन सकिएन भने साधारण जनता मात्र होइन, त्यागी भिक्षुहरू समेत नैतिकवान बन्न कठिन हुन्छ भनी भगवान् बुद्धले भन्नुभएको थियो । त्यसैले हामीले भन्न सक्छौं— आधारभूत आवश्यकता पूरा भएपछि मात्र आध्यात्मिक उन्नति हुन सक्छ ।

(२) विहरण सप्पाय—

असल मानिस बन्नका लागि बस्ने ठाउँको राम्रो व्यवस्था हुनुपर्छ । बस्ने ठाउँको उचित व्यवस्था हुन सकेन भने पनि

हाम्रो मनले सन्तोषको श्वास फेर्न सक्दैन । उदाहरणको लागि हाम्रो देशमा मात्र होइन अरु कतिपय देशहरूमा पनि सुकुम्बासी समस्याले पिरोलेको छ । नदी किनारमा भोपडी बनाई बसेका मानिसहरूलाई समय समयमा बाढीले बगाएर लगेको घटनाहरू घटिरहन्छन् । जाडो याममा सीत लहरले कट्याँग्रिएर कतिपय गरीबहरूले ज्यान गुमाउँछन् । त्यसैले असल मानिस बन्ने कार्यमा उचित बास स्थानले ठूलो भूमिका खेलेको देखिन्छ ।

(३) पुगल सप्पाय—

आफूसँगै बस्ने व्यक्ति असल चरित्रको हुनुको साथै सरुवा रोगी नभएको पनि हुनुपर्छ । स्वार्थी, क्रोधी, असन्तोषि र अहंकारी स्वभाव जस्ता खराब चरित्र सहितको व्यक्तिसंग जीवन बिताउनु पर्दा असल मानिस बन्न बाधाहरू उत्पन्न हुन्छ ।

(४) उतुसप्पाय—

मौसम अनुसारको अनुकूल लुगा लगाउन नपाउँदा पनि मानिसले सुखपूर्वक जीवन बिताउन नसकिने हुन्छ । जाडो याममा न्यानो लुगा लगाउन नपाउँदा स्वास्थ्यको स्थिति बिग्री मानिसहरूले ज्यान गुमाउनु परेको धेरै समाचारहरू सुन्नमा आउने गर्छ ।

(५) अज्झासय सप्पाय—

विचारधारा मिलेको व्यक्ति अर्थात् मन मिलेको व्यक्तिसंग जीवन बिताउन पाएमा मात्र हाम्रो जीवन शान्तपूर्वक बिताउन सजिलो हुन्छ । तर यो कुरा राम्रो भएपनि यसलाई गम्भीर प्रश्नको रूपमा लिन सकिन्छ । किनभने एउटै परिवारको चार पाँचजना सदस्यहरूमा त विभिन्न मत उत्पन्न भई मतभेदको स्थिति सृजना हुन थाल्छ । यसरी नै भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण हुनु भएपछि भिक्षुहरूको समूहमा एक आपसमा विचार नमिलेको कारणले महायान, हीनयान (थेरवाद), वज्रयान आदि विभिन्न सम्प्रदाय खडा भई एक आपसमा विभाजन हुन पुगे । भगवान् बुद्धले बताउनु भएको शिक्षामा साम्प्रदायिक भावना, पूर्वाग्रह, जातीभेद र वर्गभेदको नामोनिशान थिएन । तर पछि भिक्षुहरू बीच एक आपसमा विचार धारा मिल्न नसक्दा अनेक विकार र विकृतिहरू उत्पन्न हुनथाले ।

यसरी नै आज भोली हाम्रो देशका जनताहरूले भोग्न परिरहेका असन्तुष्टी एवं अशान्तिको कारण पनि राज्य संचालन गर्ने व्यक्तिहरू बीच पैदा भएका पूर्वाग्रही विचार एवं एक आपसको बेमेल विचार धारा नै देखिन्छ ।

अशान्तिपूर्ण जीवनको अर्को एक कारण जति भएपनि नपुग्ने तृष्णारूपी असन्तुष्ट बानी हो । त्यसैले भगवान् बुद्धले दुःखको मूल कारण नै तृष्णा हो भन्नुभएको छ ।

यी माथि उल्लेखिछ ५ वटा बुँदाहरू हामी माझ विद्यमान रहेमा मात्र हामीले आफूलाई ठीक मार्गमा लगाई ज्ञानी बनाउन सजिलो हुनेछ । हामी यसरी असल मानिस बनेपछि मात्र हामीले साँचो मानसिक शान्ति प्राप्त गर्न मद्दत मिल्नेछ । मानसिक शान्ति प्राप्त गर्न सक्नुलाई नै बुद्ध शिष्य बन्न सफल भएको मानिन्छ ।

विपश्यना

📖 सत्यनारायण गोयन्का
अनुवादक- विश्व शाक्य

विपश्यना के हो ?

विपश्यनालाई सम्झौं, बुझौं । राम्ररी नबुझेसम्म विपश्यी बन्न सकिदैन ।

विपश्यना के हो ?

विपश्यना कुनै जादू होइन जो हाम्रो टाउकोमाथि बसेर बोल्न शुरू गरौं । विपश्यना कुनै सम्मोहिनीविद्या होइन जसबारे हामी कसैबाट सम्मोहित भएर आफ्नो होश-हवास हराएर बसौं । विपश्यना कुनै मन्त्रविद्या होइन जसले हामीलाई सर्प-विच्छेदी अथवा भूतप्रेतलाई झैं मन्त्रमा बाँधेर राख्न सकोस् । विपश्यना कुनै अन्धभक्ति वा अन्धभाववेश होइन जसको भावोन्मादमा हामी उन्मादित भएर रहन सकौं । विपश्यना कुनै भजन, कीर्तन, सङ्गीत या नाच होइन जसमा हामी आत्म-विभोर भएर त्यसैमा लीन भएर रहन सकौं । विपश्यना कुनै ऋद्धि वा चमत्कार होइन जसको अलौकिकताबाट चमत्कृत भएर हामी आश्चर्यान्वित बनेर बसिरहन सकौं । विपश्यना शब्द इन्द्रजालको कुनै मायावी रूप होइन जो कसैको वाणी-विकासको रणभुल्लमा परेर आफ्नो बुद्धि-विलास गरिरहन सकौं । विपश्यना कुनै दार्शनिक उतार-चढाव होइन जसको सहारामा हामी आफ्नो दिमागी कसरत गरिरहनमा आफैले आफूलाई हल्ला-खोर बनाउन सकोस् । विपश्यना तत्त्वचिन्तनको कुनै अखण्ड होइन जहाँ हामी वाद-विवाद, तर्क-वितर्कमा शब्दजाल ओछ्याएर बौद्धिक खेल खेल्नमा आ-आफ्नो वस्तादी देखाउन सकियोस् । विपश्यना कुनै विशिष्ट भेष-भूषा होइन जसलाई पहिरिएर हामी धर्माधिकारिको गर्व गर्न सकौं । विपश्यना कुनै रूढि वा कर्मकाण्ड होइन जसलाई पूरा गरेर हामीले धर्मको नाममा आफैले आफूलाई छलिरहन सकियोस् । विपश्यना कुनै ग्रन्थ-पाठ होइन जसको पाठ गरेर हामी वैतरणी तर्न सकिने सपना उनेर बस्न सकौं । विपश्यना कुनै अनुग्रह होइन जसको कारण कुनै दृश्य वा अदृश्य व्यक्तिप्रति अनुगृहीत भएर हामी निश्चिन्त हुन सकौं र अकर्मण्य बन्न सकौं । विपश्यना कुनै काल्पनिक तारक देव-ब्रह्मा अथवा कुनै दम्भी धर्माचार्यको झूटो आश्वासन होइन जुन हाम्रो लागि पानीमा डुबेका लागि त्यान्द्रोको सहारा बन्न सकोस् ।

त विपश्यना भनेको के हो ?

विपश्यना सत्यको उपासना हो । सत्यमा बाँच्ने अभ्यास हो । सत्य अर्थात् यथार्थ । यथार्थ यही क्षणको हुन्छ । बितेको समयको अम्झना रहन्छ । भविष्यको कामना र कल्पनाहरू । वास्तविकता भोगिरहेको क्षणको हुन्छ । तसर्थ विपश्यना यही क्षणमा (भोगिरहेको क्षण) बाँच्ने अभ्यास हो । यस क्षण जसमा भूतको कुनै सम्झना वा भविष्यको कुनै कल्पना हुँदैन । ढाकछोप (आवरण), माया, भ्रम-भ्रान्ति रहित यस क्षणको जुन सत्य जस्तो छ, त्यसलाई ठीक त्यस्तरी नै, त्यसको सही स्वभावमा देख्नु-सम्झ्नु यही नै विपश्यना हो । विपश्यना सम्यक् दर्शन हो । विपश्यना सम्यक् ज्ञान हो ।

जो जस्तो छ, त्यसलाई ठीक त्यस्तै सम्झी देखी जुन आचरण गरिएला, त्यही सही, कल्याणकारी, सम्यक् आचरण होला । विपश्यना सम्यक् आचरण हो ।

विपश्यना पलायनता होइन, जीवन-विमुखता पनि होइन, प्रत्युत्त जीवन अभिमुख भएर बाँच्ने शैली हो । विपश्यना खुल्ला हावा स्थूल धरतीमा पाइला चाल्ने कला हो । विपश्यना बुद्धि-किलोल होइन प्रत्युत्त शुद्ध धर्म-शीललाई जीवनमा उतार्ने विधि हो । आफू स्वयं सुखपूर्वक बाँच्न र अरूलाई पनि सुखपूर्वक बाँच्न दिने कल्याणकारी जीवनपद्धति हो । विपश्यना आत्म-मङ्गल हो, सम्पूर्ण-मङ्गल हो । विपश्यना आत्मोदय हो, सर्वोदय हो ।

विपश्यना आत्म-निर्भरता हो । वैशाखीको सहायता विना पनि स्वयं आफ्नै खुट्टामा उभिन सक्ने तुल्याउने विद्या हो । स्वावलम्बनको सर्वोत्कृष्ट साधन हो । विपश्यना आत्म-दर्शन, आत्म-निरीक्षण र आत्म-परीक्षण हो । आफूभित्रको खराबी कति निस्कियो ? कति बाँकी छ ? कति दुर्गुण हट्यो ? कति हट्न बाँकी छ ? कति सद्गुण आयो ? कति आउन बाँकी छ ? आफ्नो लेखाजोखा आफूले नै राख्ने जागरूकता विपश्यना हो । स्वयं तस्कर, स्वयं रक्षक । स्वयं रोगी, स्वयं चिकित्सक । अज्ञानबाट ज्ञान, मैलबाट निर्मल, रोगबाट आरोग्य, दुःखबाट दुःखविमुक्तितर्फ अग्रसर रहिरहने स्वप्रयास विपश्यना हो । विपश्यना सही प्रयास हो । सही प्रयत्न हो । सम्यक् अभ्यास हो, सम्यक् व्यायाम हो ।

विपश्यना आत्म-संवर हो— आफ्नो मनमा मैला पर्न नदिने संवर । विपश्यना आत्मनिर्जरा हो— आफ्नो मनको पुरानो मैला कोट्याएर फ्याँक्ने निर्जरा । नयाँ मैला अरू केही होइन हामी आफैले मोह-विमूढित भएर चढाइरहेका हुन्छौं । तसर्थ, हामी स्वयम् सतर्क रहेर जागरूकतापूर्वक प्रयत्नशील भएर नयाँ मैला चढ्न नदिनु नै विपश्यना हो । पुरानो मैला अरू कसैले होइन हामी आफैले प्रमादी भएर चढाइरहेका हुन्छौं । यी सम्पूर्ण मैलाहरूलाई फ्याँक्ने जिम्मेवारी पनि हाम्रो आफ्नै हो, अरू कसैको होइन । तसर्थ आफ्ना पुराना फोहर मैलाहरू उतारिरहनु विपश्यना हो । प्रयत्नशील भएर धीरजपूर्वक अलि अलि भएपनि मैला पखाल्दै गर्ने हो भने एकदिन अवश्य पूर्ण, निर्मल र सफा हुनेछ । जब मन सफा र निर्मल रहनेछ तब सद्गुणहरूले भरिनेछ, दूषित र कलुषित मनको अधीनमा रहेका सारा शारीरिक रोग, दुःखहरू स्वतः टाढिँदै जानेछन् । विपश्यना आरोग्य तुल्याउने सञ्जीवनी औषधि हो, चित्त सफा गर्ने धर्मगङ्गा हो, दुःख-निरोधगामिनी प्रतिपदा हो, मुक्तिदायिनी धर्मविधि हो ।

विपश्यना शील समाधिमा स्थित भएर अन्तर्प्रज्ञा जागृत गराउने पवित्र अभ्यास हो । त्यसरी नै प्रज्ञा विकसित गराउने सत्प्रयास पनि हो । स्थितप्रज्ञ हुनुको शुभ प्रयास हो । प्रज्ञा अर्थात् प्रत्येक प्रत्युत्पन्न स्थितिलाई विभिन्न तरिकाबाट थाहापाउनु र जान्नु । विमोहित एकान्त दृष्टिलाई त्यागेर सत्य-दर्शी भै अनेकान्त दृष्टिले वास्तविकताको सर्वाङ्गीण निरीक्षण गर्नु, तटस्थ भएर त्यसको सही स्वभाव साक्षात्कार गर्नु-यही नै विपश्यना हो । विपश्यना निसङ्ग दर्शन हो, निर्लिप्त निरीक्षण हो, नितान्त अनाशक्ति हो ।

अनुकूल अथवा प्रतिकूल परिस्थितिसँग जुझनासाथ त्यसको वास्तविक र सही अनुभूति बेगर नै हतार हतारमा अन्धप्रतिक्रिया व्यक्त गरिनु दुष्प्रज्ञता हो । यही नै मानसिक क्षोभ हो, उत्तेजना हो, विकृति हो, असन्तुलन हो, अशान्ति हो, त्यसैले यी सबै दुःख हुन्, तर यस्ता हर अवस्था र स्थितिलाई विवेकपूर्वक देखेर-सम्झेर आफ्नो मानसिक समता कायम राख्नु प्रज्ञा हो । आउने परिस्थितिसँग संतुलित चित्तले सामना गरिनु धर्माचरण हो । मङ्गल आचरण हो । यही विपश्यना हो । कुनै पनि उत्पन्न स्थितिको नियन्त्रण गर्ने वा हटाउने हठात् जमर्कोबाट बच्दै आफैले आफूलाई संतुलित राख्दै (विचलित

हुन नदिई) सोच विचारपछि जो गर्न अनुकूल छ, शान्तिपूर्वक त्यही गर्नु, यही नै सम्यक् जीवन व्यवहार हो । यही नै विपश्यना हो । अरूलाई परिवर्तन गर्ने, गराउने प्रयासको पूर्व आफूलाई परिवर्तन गर्नु अर्थात् बदल्नु नै विशुद्ध चित्तको व्यवहार-कौशल्य हो । यो विपश्यना हो । विपश्यना आत्म-संगम हो । आत्म सन्तुलन हो । आत्मसमता हो । आत्म-सामयिकता हो ।

विपश्यना आत्म-शुद्धि हो । आत्म-विमुक्ति हो । विकार-विमुक्त र शुद्ध चित्तमा मैत्री र करुणाका अजस्र झरना अनायास झरिरहेका हुन्छन् । यही नै मानवजीवनको उत्कृष्ट उपलब्धि हो । यही नै विपश्यना-साधनको उत्कृष्ट परिणति हो ।

विपश्यनाको सिद्धि प्राप्त गरिनु अवश्य कठिन छ तर असम्भव चाहिँ छैन । अवश्य पनि कष्टकर छ तर कष्ट हटाउन नसकिने होइन । विपश्यना स्व-प्रयत्न-साध्य हो । केवल एउटा वा एकाध विपश्यना-शिविरहरूमा भाग लिनु नै सबैथोक होइन । यो त जीवनभरिको अभ्यास हो । सतत सजगताका साथ, सतत सचेष्टाकासाथ, सतत सचेष्टाकासाथ, सतत सयत्नका साथ विपश्यनामयी जीवनलाई बचाइरहनुपर्नेछ ।

तसर्थ, अदम्य उत्साह र जाँगरपूर्वक विपश्यनाको यस मङ्गलमय बाटोमा अग्रसर हुँदै अगाडिका यात्राको थालनी गरौं । ढलमल्लिँदै-लोत्दै र फेरि उठ्दै, घुँडा सुमसुम्याउँदै, लुगामा लागेको मैला झाँदै अगाडि बढ्दै जाऊं । पाइतालामा हरेक चिप्लाइले नयाँ पाइलाको लागि थप दृढता र प्रत्येक ठक्करले लक्ष्य प्राप्तिका लागि नयाँ उत्साह र उमङ्ग बोकेर ल्याउनेछन् । तसर्थ, यात्रा नरोकियोस्, निरन्तर चलिरहोस् । पाइला-पाइला अगाडि बढ्दै जाउनु । मङ्गल विधान हो ।

कमशः

(साभार- विपश्यना र आत्मदर्शन)

बौद्धिकीर्ति (विहारकीर्ति बुद्धिपूर्णा र बौद्धिभूषा)		
मिति	बुद्धपूजा	धर्मदेशना
२०६७/६/२९	जवनवती गुरुमां	जवनवती गुरुमां
२०६७/७/१	पूण्यवती गुरुमां	पूण्यवती गुरुमां
२०६७/७/५	पञ्चावती गुरुमां	सयादो ऊ कुण्डल
२०६७/७/६	पञ्चावती गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
२०६७/७/१३	पूण्यवती गुरुमां	पूण्यवती गुरुमां
२०६७/७/२०	केशावती गुरुमां	केशावती गुरुमां

धम्मपद - २३७

रिना तुलाधर (बनिया)
'परियत्ति सद्धम्म कोविद'

सचे लभेथ निपकं सहायं, सद्धिं चरं साधु विहारि धीरं
अभिभूय्य सब्बानिं परिस्सयानि, चरेय्य तेनत्त मनो सतीमा

अर्थ— यदि परिपक्व भएका सच्चरित्र मित्र भेटाउँछौं भने सर्वप्रकारको बिघ्न बाधा हटाएर स्मृतिपूर्वक प्रसन्न भई उनीसँग सत्संगत गर ।

नो चे लभेथ निपकं सहायं, सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं
राजा व रट्ठं विजितं पहाय, एको चरे मातङ्ग रञ्जो व नागो

अर्थ— यदि परिपक्व बुद्धि भएका सच्चरित्र मित्र भेटाएन भने एक राजाले पराजित भएको देश छोडेर जाने भैं, मातङ्ग हात्ती एकलै जंगलमा विचरण गर्ने भैं आफू एकलै हिंड ।

एकस्स चरितं सेय्यो - नत्थि बाले सहायता

एको चरे - न च पापानि कथिरा

अप्पोस्सुक्को मातङ्ग रञ्जो व नागो

अर्थ— मूर्खहरूसँग संगत गर्नु भन्दा, पाप नगरीकन अनाशक्त मातङ्गराज भन्ने हात्ती जस्तै एकलै विचरण गर्नु नै उत्तम छ ।

घटना— उपरोक्त गाथाहरू भगवान बुद्धले पारिलेयक जंगलमा बस्नु भएको बेला पाँचसय भिक्षुहरूको कारणमा भन्नु भएको थियो ।

केही भिक्षुहरूले ल्याएको संकीर्ण स्थितिलाई सुधान भगवान बुद्ध - पारिलेयक वनमा पारिलेय हात्तीद्वारा सेवा गराई एकलै तीन महिना बर्षावास बस्नु भएको थियो । श्रावस्ती नगरबाट अनाथपिण्डिक महाजन, विशाखा महाउपासिका तथा अन्य ठूला वडा मानिसले आनन्द भिक्षुकहाँ खबर पठाउन थाले कि “भन्ते हामीलाई तथागताको दर्शन गराइदिनु प्यो ।”

उस्तै गरी दिशा विदिशामा वर्षावास बसेर फर्केका भिक्षुहरूले पनि आग्रह गरे कि “हामीले तथागतको धर्मदेशना सुन्न नपाएको धेरै भईसक्यो, कृपया हामीलाई तथागतको धर्म श्रवण गर्ने व्यवस्था मिलाई दिनुस् ।”

उनीहरूको आग्रहलाई ध्यान दिई पाँच सय भिक्षुहरूलाई साथमा लिई भिक्षु आनन्द पारिलेयक वनतिर प्रस्थान गरे । त्यहाँ पुगेपछि भिक्षु आनन्दले विचार गरे कि तीन महिनासम्म एकलै बस्नु भएको तथागतकहाँ यति धेरै जमात भिक्षुहरूलाई सिधै लिएर जानु ठीक हुने छैन ।”

यस्तो विचार गरी आनन्दले ती भिक्षुहरूलाई जंगल छोडमा छोडी आफू एकलै नै पहिले गयो । पारिलेयक हात्तीले आनन्दलाई देखेपछि लखेट्न खोज्यो । यो देखी भगवान बुद्धले हात्तीलाई भन्नुभयो— “हे पारिलेयक, त्यहाँबाट हट । उसलाई नरोक । यो आउने भिक्षु बुद्धका उपस्थापक हुन् ।”

त्यसपछि हात्तीले आनन्दको पात्र लिन सुँड अगाडि बढाए । स्थविरले हात्तीलाई आफ्नो पात्र चीवर दिनु भएन । भिक्षु आनन्दले भगवानलाई वन्दना गरी एक छोडमा बसे । भगवान बुद्धले सोध्नु भयो— “के तिमी एकलै आएका हो ।” आनन्दले भने— “होइन शास्ता ! मैले पाँचसय भिक्षुलाई जङ्गल छोडमा छोडेर आएको छु ।” अनि भगवान बुद्धले आनन्दलाई ती भिक्षुहरूलाई बोलाउन पठाउनु भयो ।

भिक्षुहरू भगवान कहाँसम्म आई पुगेर वन्दना गरेर बसे । भगवान बुद्धसँग कुशलक्षेम मंगलको कुरा भएपछि भिक्षुहरूले आफ्नो जिज्ञासा पोखे— “भो भन्ते ? बुद्ध जो सुकुमार हुनुहुन्छ । त्यसमा पनि हजूर क्षेत्रीय राजकुलका सुकुमार हुनुहुन्छ । हजूर यस्तो जंगलमा तीन महिनासम्म एकलै कसरी मात्र बस्नु भयो होला ? अत्यन्त दुष्कर कठीन काम गर्नु भयो । हजुरलाई सेवा गर्ने पनि कोही छैन होला यहाँ ।”

भिक्षुहरूको यो विन्ति सुनी भगवान बुद्धले भन्नुभयो— “हे भिक्षुहरू । यो पारिलेयक हात्तीले मेरो सबै काम गरीदियो । यदि संसारमा यस्ता साथी भेट्यो भने एकान्त वास गर्नु नै अत्यन्त उत्तम छ । यदि केही भई यस्ता साथी मिलेन भने एकलै बस्नु नै उत्तम छ ।” यसरी आज्ञा भई भगवान बुद्धले उपरोक्त गाथाहरू भन्नुभयो । धर्म देशनाको अन्तमा ती पाँचसय भिक्षुहरू सबै अरहत भावमा प्रतिष्ठित भए । ❖

धर्मकीर्ति (बनिकर्को) विशेष सङ्ग्रह

क्र.सं. ६६२

नानीहीरा बज्राचार्य

मखनटोल, काठमाडौं

रु. १०१०/-

प्रज्ञा के हो ?

भिक्षु अश्वघोष

प्रज्ञा कसलाई भनिन्छ ? यसबारेमा आफूले जानेसरि सामान्यतः चर्चा गरूँ अर्थात् बुझ्ने प्रयास गरूँ । बुद्धको उपदेश लौकिक र लोकोत्तर भनी दुई थरि छन् । साधारण जनताका लागि मौलिक ज्ञान मात्र काम लाग्ने हुन्छ । लोकोत्तर ज्ञान भने महा पुरुषहरूको लागि र निर्वाण ज्ञान साक्षात्कार गर्नको लागि हो । संसारमा सबै अनित्य छ, दुःख छ, अनात्मा छ भने भित्रैदेखि जानेर काम गर्दै जानु यो सामान्यतः जनताका लागि सजिलो कुरा होइन । पारिवारिक गृहस्थीहरूले निर्वाण लाभ गर्ने असम्भव नभए पनि गान्होत पक्कै हो । बुद्धधर्म अनुसार त परिवारमा बसेर पनि दुःखबाट मुक्त हुन सकिन्छ तर बौद्ध साहित्य अनुसार असम्भव भने पनि बढि हुँदैन । प्रत्येक क्षणमा, विहान देखि बेलुकी सम्म प्रज्ञा (विवेकबुद्धि) र होश भएमा मात्र दुःख मुक्त निर्वाण प्राप्त गर्न सकिन्छ, चाहे गृहस्थीहरू नै किन नहोस् ।

यहाँ म लौकिक प्रज्ञाको बारेमा मात्र कुरा अधि साँदैछु किन भने लोकोत्तर प्रज्ञाका बारेमा मैले पनि राम्ररी बुझेको छैन । त्यति ज्ञान पनि छैन । आफूसँग नभएको बारेमा म के भन्न सकूँला र ।

बुद्धको मूल शिक्षा: प्रज्ञा

विशेष प्रकारका विवेकबुद्धिलाई प्रज्ञा भनिन्छ । राम्रो-नराम्रो छुट्याउन सक्ने शक्ति नै प्रज्ञा हो । मानिसलाई असल मानिस बनाउने शिक्षा नै प्रज्ञा हो । मानिसलाई असल मानिस बनाउने शिक्षा बाहिरबाट आउँछ तर प्रज्ञा मनभित्रबाट आउँछ । ज्ञान र जानकारी समझदारी भित्रबाट अनुभव हुन्छ तर ज्ञान र समझदारीमा धेरै अन्तरता छ । ज्ञानले मानिसलाई विद्वान बनाइदिन्छ, तर ज्ञानी होइन । बुझेर काम गर्नु भने व्यवहारमा राम्रो भयो भने मात्र मानिस ज्ञानी हुन्छ । यो सबै प्रज्ञा भएमा मात्र हुन्छ तर श्रद्धा नभएको प्रज्ञा केवल भौतिक मात्र हुनजान्छ । प्रज्ञाको मूल्य हुने पनि श्रद्धा र शीलले हो । त्यसरी नै श्रद्धाको मूल्य हुने प्रज्ञाले हो । श्रद्धा नभएको प्रज्ञाले मानिसलाई स्वार्थी बनाइदिन्छ । शोषक, छलकपटी र ढोंगी बनाइदिन्छ । उदाहरणको लागि यहाँ एउटा घटना प्रस्तुत गरिन्छ ।

वकिलको प्रज्ञा

बाटोमा हिंडिरहेको एकजना मानिसले वकिल

एकजनालाई सोध्यो- “फलानो ठाउँमा पुग्न कति घण्टा लाग्छ ?”

वकिलको जवाफ थियो- “सरासर हिंड्यो भने पुग्छ ।”

कस्तो मान्छे होला भनी त्यो मान्छे सरासर अगाडि बढ्यो । २० पाइला जति ऊ हिंडिसकेपछि फेरि वकिलले उसलाई बोलाउँदै भन्यो- “तिमी एक घण्टा जति हिंड्यो भने त्यो ठाउँमा पुगिन्छ ।”

त्यो पथिकले भन्यो- “यही कुरा अधि सोधेको बेला नै किन नभनेको त ?

वकिलले जवाफ दियो- “मलाई थाहा छ र तिमी खरायो जस्तै छिटो छिटो हिंड्ने हो कि अथवा चिप्लेकिरा जस्तै विस्तारै हिंड्ने हो । अब मैले देखेँ नि तिम्रो हिंडाइको ढङ्ग ।”

त्यो पथिक त लाटो बनेर बस्यो । यहाँ वकिलसँग प्रज्ञा त छ तर अरूलाई लाटो बनाउने प्रज्ञा हो । श्रद्धा र करुणा नभएको प्रज्ञा होइन । हामीलाई चाहिएको त आफूलाई पनि अरूलाई पनि उपकार हुने व्यवहारिक ज्ञान र प्रज्ञा हो ।

विद्यार्थीको प्रज्ञा

व्यावहारिक प्रज्ञा बुझाउनको लागि अर्को एउटा उदाहरण प्रस्तुत गर्नु राम्रो होला । मास्टर एक जनाले दुई जना विद्यार्थीको बुद्धि परिक्षा गर्न १०-१० रूपियाँ दिएर भन्यो- दश रूपियाँले रातभरि आफूले एउटा एउटा कोठामा जे भएपनि भरिराखुनुछ ।”

एक जनाले दश रूपियाँको काम नलाग्ने पराल आदि ल्याएर भरिदियो । अर्को चाहिले २-३ रूपियाँ खर्च गरेर तेलको बत्ती ल्यायो र रातभरि बालिदियो पैसापनि बचायो । मास्टरले बत्ती बाल्ने विद्यार्थीलाई बुद्धि भएको साबित गरि पुरस्कार दियो ।

प्रज्ञाको प्रकार

अब जाऊँ प्रज्ञा हुने बाटो तिर । पालि साहित्यमा प्रज्ञा प्राप्त हुने तीन तरिका छन् अर्थात् तीन प्रकारका प्रज्ञा उल्लेखित छन्-

- १) श्रुतमय प्रज्ञा, २) चिन्तनमय प्रज्ञा र
- ३) भावनामय प्रज्ञा ।

कमशः

स्वतन्त्रताको मूल्य

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

उर्दूका कवि सम्राट मुहम्मद मिरजा गालिफका अनुपम कविताहरूले उर्दू जगतमा अहिले पनि उच्चतम स्थान लिएको छ । भारतमा अंग्रेजी शासन व्यवस्था छुँदाको कुरा हो, मुहम्मद गालिफ साहेब त्यस बखत अति प्रतिष्ठित तथा ख्यातिप्राप्त उर्दू कवि थिए । तर उनको घरको आर्थिक अवस्था ज्यादै कमजोर थियो । छाक टार्न समेत उनकी श्रीमतीलाई मुश्किल पर्दथ्यो । कहिले कतै बाट, कहिले कतैबाट पडौँचो गरेर समेत ल्याउनु पर्दथ्यो । आफ्नो श्रीमान्को प्रतिष्ठा चाहिँ त्यत्रो छ तर घरको अवस्था चाहिँ यस्तो छ ! मिरजा चाहिँ हरबखत कविता लेखन मै व्यस्त र मस्त रहन्थे ! एक दिन राती श्रीमतीले मिरजा साहेबलाई घरको आर्थिक अवस्थाको यावत कुरा बताइदिइन् र विनम्र स्वरमा अनुरोध गरिन्, “हजुरको यत्रो सम्मान छ, इज्जत छ, प्रतिष्ठा छ, त्यसकारण घर खर्च चलाउन चाहिने रकम जति कमाइने जागिर कतै खानु भएमा यस्तो सङ्कट पर्ने थिएन ।” यो कुराले मिरजा साहेबलाई मनमा असर पर्थो ।

भोलिपल्ट मिरजा एउटा कलेजमा गएर अंग्रेज प्रिन्सिपलको ढोकामा बसेका पालेलाई भने— “जाउ भित्र प्रिन्सिपल साहेबलाई मिरजा गालिफ भेट्न आएका छन् भन ।” तुरुन्तै प्रिन्सिपल आफैँ बाहिर आएर मिरजालाई

१. संसारमा मिलेको वा संसारबाट कमाएको कुनै पनि सम्पत्ति वा पदार्थ चाँडो ढिलो या हरण हुन्छ या नाश हुन्छ तर आत्मा अर्थात् आफूबाट कमाएको वा अनुभव गरिएको ज्ञानरूपी सम्पत्ति नता कसैले हरण गर्न सक्छ नता कहिल्यै नाश हुन्छ ।

२. छेउ र टुप्पो हुनु लठीको स्वभाव हो, सुख र दुःख हुनु जीवनको स्वभाव हो । लठीनै फ्याँकिदिइमा छेउ टुप्पो भन्नेनै केही हुँदैन यसैगरी जीवभाव अहं भैन्जेल सुख र दुःख भइने रहन्छ तर अहंभाव त्यागिदिइमा सुख दुःख भन्नेनै बाँकी रहँदैन ।

साभार- परमात्माको दर्शन
(चित्तनद्वारा)

छ ।” यो कुरा सुन्ने वित्तिकै मिरजाले तुरुन्तै राजीनामा लेखेर दिए ।

स्वतन्त्रताको मूल्य र परतन्त्रको अवमूल्य कस्तो हुँदोरहेछ त ? ❖

- “नीद नआउनेलाई रात लामो जस्तो लाग्ने, थाकेकालाई एक योजनको बाटो पनि टाढा जस्तो लाग्ने हुन्छ, त्यस्तै सद्धर्म न जान्ने अज्ञानी मूर्खलाई संसारको बाटो लामो जँचिन्छ ।”
- “भरसक आफू भन्दा गुणी मानिसको सत्संगत् गर्नु, नभए आफू समानको सत्संगत् गर्नु तर आफू भन्दा दर्गुणीको सत्संगत् कहिल्यै नगर्नु, यस्ताको संगत गर्नुभन्दा त सुदृढ मन राखी एकलै हिँड्नु जाति छ ।”

- धम्मपद

ज्ञानबारे केही कुरा

भिम प्रसाद काफ्ले

(बुद्ध भन्नुहुन्छ सही ज्ञानमा प्रज्ञा समावेश हुनुपर्छ । अनि मात्र मानिस ज्ञान हासिल गरेर असल मान्छे बन्नसक्नेछ । बुद्धको प्रज्ञा ज्ञानमा कुनै प्रकारको पूर्वाग्रह र साम्प्रदायिकको गन्ध छैन र थिएन । बुद्धको भनाई अनुसार प्रज्ञाको अर्को अर्थ हो सही विवेक बुद्धि । मानिसमा सही प्रज्ञा भएमा उसले पश्चाताप हुनुपर्ने काम कुरा गर्दैन । उसले ठीक-बेठीक, असल-खराब छुट्याउन सक्छ ।) - सम्पादक

‘थाहा’ को अर्को शब्द ‘ज्ञान’ हो । बोध, अनुभूति तथा अनुभव आदि सबै ज्ञान नै हुन् । प्रायः धेरै मानिसमा ज्ञान र बुद्धि दुवै एकअर्काका पर्यायवाची शब्द हुन् भन्ने मानसिक भ्रम रहेको पाइन्छ जसरी पूर्वीय आध्यात्मिक दर्शनमा शरीर र आत्मालाई फरकफरक मानिन्छ । भौतिकवादी दर्शनले आत्मालाई शरीरकै उपज भएकोले शरीरको अन्त्यसँगै त्यसको पनि अन्त्य हुन्छ भन्ने कुरा स्वीकार गर्छ । श्री मद्भागवत् गीतामा त शरीरलाई आत्मा बस्ने मात्र भनिएको छ । जसरी हामी पुरानो लुगा फेरेर नयाँ लुगा लगाउँछौं त्यसैगरी आत्माले पनि पुरानो शरीरलाई त्यागी नयाँ शरीरमा प्रवेश गर्छ भन्ने मजज देखेर सुनेर प्राप्त गर्न सकिने कुरा हो । बुद्धि प्राप्त गर्न सकिने कुरा नभई यो मानिसको जन्मजात वा नैसर्गिक गुण हो । मनोवैज्ञानिक थर्नडाइकका अनुसार, “विभिन्न मानसिक शक्तिहरूको समुच्चय Aggregate को औसत नै बुद्धि हो ।” उनको विचारमा मानसिक क्रियाहरू जति बढी हुन्छन् मानसिक शक्ति पनि त्यति नै बढी हुन्छ । ज्ञान अनुभव बढ्दै गएपछि बढ्दै जान्छ भने बुद्धि चाहिँ जन्मेपछिको एक निश्चित उमेरसम्म मात्र वृद्धि हुन्छ भन्ने एक थरी मनोवैज्ञानिकको मत छ भने यसको वृद्धि हुँदैन भन्ने अर्को थरीको मत छ । जन्मजात भएकाले बुद्धिको वृद्धि नहोला भन्नेमा आफ्नो समर्थन जनाउँदा अनुचित नठहर्ला । मानिस मानसिक तथा शारीरिक रूपमा जति बढी क्रियाशील बन्दै जान्छ उसमा ज्ञानको मात्रा पनि त्यतिनै बढ्दै जान्छ । जति ज्ञानको मात्रा बढ्दै जान्छ त्यतित्यति बुद्धिको विकास पनि हुँदै जान्छ । बुद्धि जन्मजात Innate हो भने ज्ञान आर्जित Acquired हो । ज्ञान बुद्धिका अनुपात अनुसार नै बुद्धिको विकास नहुन पनि सक्छ । बुद्धिको विकासमा पारिवारिक तथा सामाजिक पृष्ठभूमिको ठूलो भूमिका रहेको हुन्छ । एउटै ज्ञान प्राप्त गरेकाहरूमा पनि जसको पारिवारिक पृष्ठभूमि अथवा परिवारका सदस्य

वा पूर्वजहरू बुद्धिमान् छन् वा सामाजिक वातावरण मानवीय मूल्य र मान्यता अनुरूप छन् भने त्यस्ताका सन्तान वा सदस्य पनि बुद्धिमान हुन्छन् । तर पनि बुद्धिको विकासमा रचनात्मक शिक्षा र वातावरणको प्रभाव भने अवश्य पर्छ भन्ने कुरा मनोवैज्ञानिक ‘गाल्टन’ र ‘गोडार्ड’ आदिको अध्ययनबाट पत्ता लागेको छ । ठूलाठूला वैज्ञानिक, दार्शनिक, मनोवैज्ञानिक, चिन्तक, अन्वेषक आदिले पनि मानवजीवनको उत्थानमा ज्ञानको उच्चतालाई सर्वोपरि मानेका छन् । राज्यको उत्पत्तिका सम्बन्धमा सामाजिक सम्भौताको सिद्धान्तका प्रणेता थोमस हब्सले Knowledge is Power ज्ञानशक्ति भनेर ज्ञानको उचाइ देखाएका छन् भने विलियम सेक्सपियरले त ज्ञानलाई “स्वर्गतर्फ उड्न सक्ने पखेटा हो” भनेका छन् । “ज्ञानको सीमा ज्ञानले भेट्छ अथवा ज्ञानलाई ज्ञानले मात्र भेट्नुपर्छ ।” भन्ने शङ्कराचार्यको अभिव्यक्तिबाट पनि ज्ञानको गरिमा प्रष्ट हुन्छ । नेपाली साहित्यका नाट्यसम्राट बालकृष्ण समले त ज्ञानलाई गङ्गाकै संज्ञा दिएका छन् । त्यसैगरी जिनज्याक रूसो, जोन लक, जीन बाँदा, निकोलो मैकावेली, सिरियो, प्लेटो, सुकरात, अरस्तु, कार्ल मार्क्स, एड्गोल्स, लेनिनजस्ता राजनैतिक दार्शनिकहरूले जीवन र जगतसम्बन्धी अति गहिरा दृष्टिकोण र सिद्धान्तहरू सम्प्रेषण गरेर मानवीय ज्ञानको क्षितिजलाई ज्यादै व्यापक बनाए । पछिका दार्शनिक एवम् चिन्तकहरूले त्यसलाई परिमार्जन गर्दै वैज्ञानिक तथ्यको सानिध्यमा पुऱ्याए । शिक्षाको सन्दर्भमा ज्ञानको चर्चा गर्दा ज्ञानेन्द्रियहरूद्वारा अनुभव गरिएका कुराहरूनै ज्ञान हो, शिक्षा हो भन्न सजिलै सकिन्छ । संसारमा अद्वैत भन्ने केही पनि हुँदैन । एउटा हुन्छ त अर्को हुन्छ, जस्तो नराम्रो छ र त राम्रो छ । जय छ त पराजय छ । यसरी गहिरिएर दृष्टि दिदै जाने हो भने हरेक कुरामा दुई पक्ष अवश्य भेटिन्छन् । त्यसै अनुरूप ज्ञानका पनि दुई रूप हुन्छन्, पहिलो लौकिक र दोस्रो पारलौकिक । लौकिक

पक्षलाई यथार्थ र पारलौकिक पक्षलाई आदर्श ज्ञान पनि भन्न सकिन्छ । आदर्श ज्ञान, जसले नैतिक (असल र खराब) पक्षलाई जोड दिन्छ, कोरा काल्पनिक वा आध्यात्मिकतामा विश्वास राख्दछ । प्राय सबै दर्शनहरू यसै कोटीमा पर्दछन् । यथार्थ ज्ञान, जसले भौतिक (प्राकृतिक) पक्षलाई जोड दिन्छ, त्यसले प्रकृतिमा भिन्नभिन्न अणुतत्वहरूका बीचको अन्तर्सम्बन्ध तथा अन्तरक्रियाबाट वस्तु वा प्राणीहरूको निर्माण हुन्छ भन्ने कुरामा विश्वास राख्छ । अनुमान, शब्द र प्रत्यक्ष प्रमाणमध्ये प्रत्यक्ष प्रमाणलाई सर्वाधिक विश्वसनीय ठान्दछ । जीवन र जगतमा वास्तवमा जे हुन्छ त्यसकै अवलोकन, अनुसन्धान तथा परीक्षण गरी वैज्ञानिक निष्कर्ष दिन्छ । विकासवादी सिद्धान्तका प्रणेता चार्ल्स डार्विनले Origin of “Species” पुस्तक प्रकाशित गरेपछि वाइवलवादीहरूसँग उनको वैचारिक द्वन्द नै मच्चिएको थियो ।

मानिसलाई सामाजिकीकरण गरी मानवतावादी धर्मको विकासहेतु आदर्शवादी वा आध्यात्मवादी वा पारलौकिक ज्ञानको अवलम्बन पनि जरूरी छ । वास्तवमा मानवमानव बीच सदाचार एकले अर्काको अस्तित्वको सम्मान, निर्वाध स्वतन्त्र जीवनशैली, सबै किसिमका भेदभावले अन्त्य, मान्छेकै रूपमा बाँचन पाउने अधिकारको संरक्षण, जस्ता मानवधर्मसम्मत गुणहरूको विकासका निमित्त यसको आवश्यकता अवश्य पर्छ । पूरा जडवाडी भएर पनि मानिसले मानवीय मूल्य र मान्यताको रक्षा गर्न सक्दैन अर्थात् मानवपनको महत्त्व बुझ्न सक्तैन । समानता र न्यायको कल्पना पनि गर्न सक्तैन । भयरहित जीवनको परिकल्पना पनि गर्न सक्तैन । आफ्नो विकास र उन्नतिमा कसैको सहयोगको अपेक्षा गर्न सक्तैन । त्यसैले वैदिककालदेखि हिसाब गर्दा त्यसको पूर्वार्द्ध आदर्शवादी ज्ञानले युक्त पाइन्छ भने उत्तरार्द्ध यथार्थवादी वा वैज्ञानिक वा लौकिक (प्रत्यक्ष) ज्ञानले भरिएको पाइन्छ । विज्ञानले लौकिक ज्ञानलाई फराकिलो बनाएको छ । आज आदर्श वा आध्यात्मवादी वा पारलौकिक ज्ञानको ठाउँलाई मानवतावादी र यथार्थवादी ज्ञानको

ठाउँलाई विज्ञानले ढाक्दै लगेको छ । त्यसैले मानिसमानिसकाबीच अनेक प्रकारका द्वन्दको सम्भावना पनि बढ्दै गएको छ । ❖ (साभार- काभ्रे टाइम्स)

मनमा शान्ति छैन

ए.एस.के., बुटवल

आयो मेरो जीवनमा ठूलो कलङ्क
तर उपेक्षा गर्न सकिन त्यस कलङ्कलाई
रूँदा रूँदै मैले त्यस कलङ्कलाई हटाउन खोजें
तर सहँदा सहँदै पनि मेटाउन सकिन त्यो कलङ्क

अज्ञानी होइन भने पनि कसरी होइन भन्नु
त्यही अज्ञानीहरूले लगायो कलङ्क
तर आफूले आफूलाई सम्हाल्न कोशिस गरे
पर निन्दालाई मन विचलित नगरुं भनेर

भगवान बुद्धलाई त मारले सतायो भने
म त एक साधारण व्यक्तीलाई के भन्नु
यही कुरालाई मनन गरी सबै कुरा विर्सि दिन्थे
तर कहिले कांही कस्तो मार भनी चिन्ता लिन्थे

तर कहाँबाट मेरो जीवनमा हुरी बतास आयो
के गरुं दुखेको घाउमा मलम पट्टी लगाउने गर्छु
तर कहिले कांही चोटलाई विर्सन ध्यान भावना गर्छु
तर जाँचमा पास हुने भए जीवन सघर्ष गर्न सिकि भन्छु ।

जब सम्म मनमा धैर्य गर्न सकिदैन तब सम्म शान्ति मिल्दैन
बुद्ध कालिन अनेक घटनाहरू नियाल्दा खेरी
सायद देवदत्त नभएको भए बुद्धत्व कसरी प्राप्त हुन्थ्यो
तर पछुताउनु नपरोस् आफूले गरेको देखेर

बलिरहेको आगोमा ध्यू नहाली पानी राख्न सिकौं
बुद्धको धर्म बुझेर पनि विर्सने नगरौं
जगाउनु पथ्यो प्रज्ञा विचारलाई सम्झेर
नगरुं अरूलाई चोट र घाट गर्ने कुकर्म कामलाई ।

● “मूर्खहरूले आफैलाई शत्रु बनाएर पाप कर्म गर्छन् । त्यही पाप कर्मको कटु फल पछि आफैलाई प्राप्त हुन्छ ।”

- धम्मपद

अनन्त ज्योतिः – १३

श्रद्धेय भिक्षु सिद्ध गुनका धर्मचिन्तन
अनुवाद- देवकाजी शाक्य

१२९

- सांसारिक इच्छा विनाको मित्रता लामो हुन्छ ।
- शान्त स्वभावले जीवनलाई लम्ब्याई दिन्छ ।

१३०

- हरेक कार्यमा साहसिलो बन ।
- व्यवसायको सम्पूर्ण एक एक सूक्ष्म कुरामा ध्यान देऊ ।
- नाम, दाम पाउनको लागि मात्र अध्ययन नगर ।
- सांसारिक मामिलामा सफल हुन कोशिश गर ।

१३१

- आपत्ति विपत्तिबाट ज्ञान ग्रहण गरी आफूलाई विकास गर ।
- समभावना अथवा उपेक्षा भावद्वारा चुनौतिहरूका सामना गर ।
- असफलताबाट इच्छा शक्तिलाई बलियो बनाऊ ।

१३२

- गलतीहरूलाई हटाउन तिनीहरूको अध्ययन गर ।
- अरू मानिसहरूका गुणहरूबाट शिक्षा लिन सिक ।

१३३

- नैतिक जीवन बाहेक कुनै पनि परिष्कृत अभ्यास जीवन हुन सक्तैन ।
- उपयोगी कार्यबाट प्राप्त भएको कुरा बाहेक कुनै पनि कार्यलाई उपलब्धि भन्न सकिंदैन ।

१३४

- व्यवसायमा जेहन्दार, गतिशील एवं लचिलो बन ।
- समाजमा एउटै परिवार भएर बस ।
- सद्भावनाको लागि व्यक्तिगत अभिरूचिमा नअल्भनु ।
- समुन्नतिको लागि सत्य बोल ।

१३५

- विश्वसनीय मानिसहरूले अरू मानिसहरूलाई विश्वास गर्छन् ।
- अविश्वसनीय अरूलाई विश्वास गर्दैन ।
- अविश्वसनीय मानिसहरूबाट आफूलाई टाढा राख ।
- काममा सहकर्मीलाई विश्वास गर ।

१३६

- श्रद्धा विश्वासले दृढतालाई बलियो बनाउँछ ।
- पूर्ण इच्छाले आशा जगाउँछ ।
- कृतज्ञताले तिमीलाई अझ राम्रो बन्न कोशिश गर्न लगाउँछ ।
- भित्र हृदयदेखिको चिन्तनले तिमीलाई समर्पित तुल्याउँछ ।

१३७

- अरूलाई इज्जत गर्ने बन ।
- विनम्र बन ।
- उदार चित्तको बन ।
- आफूले गर्ने काममा गम्भीर बन ।
- चोखो मनले दान प्रदान गर (अर्पण गर) ।
- तिम्रा चरित्रमा शीलहरू चम्कन देऊ ।
- ग्रन्थहरूमा प्रज्ञा भेटाऊ ।
- आफ्ना काममा आनन्द प्राप्त गर ।

१३८

- सीप सिकेर जानिन्छ ।
- सेवाबाट करुणा आउँछ ।
- सहयोगबाट नै आदरभाव आउँछ ।
- सम्बन्ध स्थापनाले नै आनन्द आउँछ ।

१३९

- सुनियोजित व्यवसायको लागि होसियारपूर्वक योजना बनाऊ ।
- राम्रोसँग काम गर, तिमीमा तनाव वा दबाव पर्दैन ।
- योजनाबद्ध हिसाब किताबमा जीवनयापन गरेमा तिमी गरीब हुँदैनौ ।
- आनन्दले बाँच, तिमी दुःखबाट मुक्त हुन्छौ ।

१४०

- शान्त स्वभावमा सत्य स्वरूप खोज ।
- निश्चार्थतामा भद्रता र प्रगति खोज ।

१४१

- अरूको सौभाग्यमा मुदिता भावले खुशियाली मनाउन सिक ।
- विनम्रता र सहिष्णुताबाट प्रज्ञा हासिल गर ।
- समाजको भलाइको लागि धैर्यपूर्वक काम गर ।
- आनन्द प्राप्त गर्न अरूसँग राम्रो सम्बन्ध गाँस ।

Knowledge and Behaviour

✍️ **Suwarna Sakya**, *Ombahal, Kathmandu*

Man is a rational being. In the whole world and in the entire creation, perhaps, there is not a thing that is not perceptible to human intelligence. Human intelligence has put limits even on the vastness of land and the water. Moreover, human intelligence has challenged the infinity of the sky and space by inventing aircrafts and spacecrafts. Man Cannot swim or walk in the sky as in the water or land. Yet, he travels in the sky by an aeroplane. Swimming and walking is purely a physical activity whereas travelling in the sky by an aeroplane is concerned with brainpower rather than physical power of man. Both physical and brainpower is motivated by knowledge, which originates in brain. It is knowledge that puts limits on everything including the brain itself.

Man sees with eyes. Without eyes, he cannot see anything. Eye is an essential instrument to see things. Man cannot give physical description of things unless he sees them. He can only imagine things if he does not see them. Dreams, imagination and reality are different aspects of human life. Seeing things with eyes is concerned with reality. Dreams and imagination are related to mental faculty. They occur only in mind. Knowledge alone can analyse them. Only human beings have mental faculty, which gives them an advantage over other animals in the creation. Human beings use their intelligence to draw conclusions.

There are countless types of living beings. Man has not seen many of them. Yet, man has concluded that there are 84 hundred thousand types of living beings in the universe. Each type of living being is regarded as a separate stage of life. It is also believed that all the creatures in the world pass through 84 hundred thousand cycles of life and, eventually, they are born as human beings. Human life believed to be the last cycle of life. Some scriptures deal with sin and righteousness. These scriptures give details about the wages of sin and the reward for righteousness. Many people believe in such scriptures and pray to

the god to reward them with good life in next birth. This shows that people learn from scriptures and other sources, and they behave accordingly.

People go to school and college to get education. they get certificate of their education. when they become educated, they teach others. they talk about wisdom and meritorious deeds. However, education is finite. People learn what they like. That is why different people become learned in different subjects. It is not necessary that illiterate people are uneducated as well. Learning and education are not the same. Learning is a process. It never ends. To learn is human tendency. One can learn by seeing or experience. Man has desires. He does anything to satisfy his desire. He learns the way to satisfy his desires. In course of learning things, he learns what he should and should not do. Learning expands wisdom and wisdom sharpens learning, in turn. People who have studied a lot and hold certificate of education are regarded as learned scholars in any society, They are regarded eligible even for state affairs. so, people compete for education. Schools and colleges are opened to give education to people from their early childhood. Level of education is determined by the government itself. People cover education. Parents want their children to be well educated. People want to be called educated. They prepare themselves to go through examination to get certificate of their education. They always want to upgrade their educational qualification. People's craze for educational certificate sometimes leads them to doing unfair activities such as cheating at examination. rote learning or attempting to have a sneak preview of question papers.

Education is one of the basic needs of human beings. So, people are concerned with education. Even those people who are deprived of education due poverty or other reasons have great regrets about being deprived of education or unable to give education to their children. Man acquires

education but knowledge is an inherent quality. It is not necessary to get any formal education to gain knowledge . However, education helps people to increase knowledge and its level. Education is sometimes taken as a formality, people to increase knowledge and its level. Education is sometimes taken as a formality. Most people do not pay attention to putting their education into practice. However, unlike education knowledge encourages people to be concerned with and put their learning into practice. sometimes wise people also get confused and anxious. when they get confused. knowledge protects them and they will not deviate from what is right and appropriate. In sanskrit. it is said that *Buddhirjnanaena suddhyati* , which means knowledge purifies wisdom. Hence, knowledge is consciousness. Supreme knowledge makes people fully aware and conscious. Wise people are less confused than lay people are. knowledge makes wise people able to perceive even invisible subjects. This special faculty of human brain is called *jnana chakshu*, which literally means 'wisdom eye'. Even wise people admit to the god and their seniors that they still have a lot to learn, The concept of 84 hundred thousand cycles of life may be merely a speculation of wise people. Scriptures tell us about the life after death and the state of living beings before they are born, Scriptures are the creation of human knowledge. So, people believe in scriptures largely. There are different levels of knowledge but levels of knowledge are infinite,

Knowledge makes people practical but people very often fail to pay attention to knowledge. To neglect knowledge means not to be fully practical. People educate themselves but fail to behave accordingly. Learned people also fail to put their learning into practice. This vicious circle of failure to put knowledge into practice is certainly a stain on the character of an educated man. Man is a rational being. He is conscientious His conscientiousness makes him practical and tactful in behaviour. When man fails to behave in a practical way, his conscience will also become useless. So, conscientious people practise '*jnanayogis*(an approach pertaining to knowledge) and put

emphasis on doing good and virtuous deeds. 'This is the reason why sages and yogis pursue spiritual knowledge and assimilate behaviourism.

Science is based on practice. So, people easily believe in science. In this 21st century, people praise the progress in science wholeheartedly and regard old thoughts as impractical and out of date. However, they do not stop deceiving others. In fact, good behaviour keeps discipline and is intended not to do injustice or be unfair to others. To show regard for others while doing good to oneself is a sign of good behaviour in true sense. It is customary for people to start their work at an auspicious hour . To start work at an auspicious hour is also a way to be practical in terms of time. To think only about one's own interest and pay little regard for others' interest is certainly not a sign of good behaviour. Behaviour is a particular way of doing things towards others. Awareness and honesty are the characteristics of good behaviour. Without awareness and honesty, no behaviour can be humane. Social behaviour of human beings is quite different from the behaviour of other animals and demons. The behaviour of a conscientious person is always guided by conscience, intelligence, knowledge and wisdom. If one's behaviour is not guided by conscience, it cannot be regarded as humane. If people claim to be rational beings and their life superior to the rest of the 84 hundred thousand cycles of life, their own behaviour must reveal their superior quality. Buddha's teachings say that human behaviour can be learned in course of searching for and pursuing spiritual knowledge. *sheela* (precepts) *samadhi* (concentration of mind). *prajna* (spiritual knowledge) and *Karuna* (compassion) are practical teachings of Buddha. These teachings are intended to teach people how to make their behaviour humane. The noble eightfold path preached by Buddha serves as the guideline for people, Buddha is a great person who has put more emphasis on behaviour rather than on knowledge and education, For Buddha. Knowledge is more important than education and behaviour is even more important than knowledge. Thus, we see Buddha is a great practical teacher. ❖

खोइ नैतिक शिक्षा ?

✍ वासुदेव श्रेष्ठ, रानीवारी-२९, काठमाडौं

मानिसले जे-जति दुःख पाइरहेका छन् ती सबै दुःख आफ्नै कारणले पाएको हो । मानिसको सोचाइ, व्यवहार र क्रियाकलाप सही नहुनु नै दुःखको मुहान हो । जुन व्यक्तिले यो कुरो विचार गरेर अगाडि बढ्छ, उसले जीवनमा कहिल्यै पनि दुःख पाउँदैन तर लोभ, स्वार्थ आदि कारणले गर्दा मानिस अन्धो भएर आफ्नो जीवनमा अगाडि बढिरहेको छ । यही अन्धानेपनका कारण मानिसले सेवालाई पनि व्यापार बनाएका छन् । यसको उदाहरणको रूपमा अहिलेको शिक्षा र स्वास्थ्यलाई लिन सकिन्छ । शिक्षा र स्वास्थ्य अहिले सेवाको भावनाबाट भएको कतै पाउन सक्दैनौं । यो दुइटै कुरो अहिले व्यापार भएको छ । धन हुनेले गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य पाएका छन्, नहुनेले त्यसै बस्नुपरेको छ । मानिसले जुन कुरोलाई पनि आफ्नो स्वार्थमा मात्र तौलेर हेर्नाले अहिले समाज र राष्ट्र दुवै समस्यामा परेको हो । सज्जन मानिसको अभावमा यस्ता समस्याहरू देखापरेको हो । यसैले राष्ट्रले सबभन्दा पहिले नैतिक शिक्षामा जोड दिनुपर्छ । नैतिक शिक्षाको अभावमा समाजको विकास कहिल्यै पनि हुँदैन । समाजमा नैतिकता, सदाचार, अत्मीयता, भाइचारा सब कुरो कायम राख्ने एक

मात्र विकल्प भनेको नैतिक शिक्षा नै हो । यसले देशको चूल्दो भ्रष्टाचारलाई कम गर्न पनि सक्छ र अहिलेको जस्तो भुमरीमा परेको राजनीतिक वातावरण पनि देशमा घरीघरी आउँदैन ।

देशको यही विग्रदो राजनीतिले आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रलाई पनि नराम्रो असर पारिरहेको छ । अनियन्त्रित जनसङ्ख्या वृद्धिले देशका जनताले दुःख पाइरहेका छन् । कतै पनि शान्ति सुव्यवस्था कायम हुनसकेको छैन । महँगी, भ्रष्टाचारले देश आक्रान्त भएको छ । यसले सुशासन कायम गराउन चुनौती थपिएको छ । बेरोजगारीका कारण युवा विदेशी भूमिमा पसिना बगाउन बाध्य छन् । सहरी क्षेत्रको विकास भए पनि पूर्वाधारको विकास हुन सकेको छैन । सडक, खानेपानी, बिजुली आदि सेवाहरूबाट जनता वञ्चित हुनु परिरहेको छ । यसबाट जताततै समस्या थुप्रिएको छ । यस्ता समस्या समाधानका लागि सम्बन्धित निकायले बेलैका ध्यान दिनु उचित हुन्छ । नत्र जहिले पनि हाम्रो देश संसारमा अविकसित देशको रूपमा परिचित रहिरहन्छ ।

(साभार- गोरखापत्र)

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो ।
उपज्जित्वा निरूज्जन्ति तेसं ऊप समोसुखो ।

जन्मः

२००२ बाला
चतुर्दशी

दि. रूपकमल कंसाकार

दिवंगतः

२०६७ भाद्र
१३ गते

जन्मः

२०११ भाद्र २३

दि. रामदेवी महर्जन

दिवंगतः

२०६७ आश्विन
१९ गते

“पलेस्वां हलथ् च्वंगु लः थें स्थीर मदु प्राण, थौं वनीला कन्ह्य वनीला मदु भ्नीगु ठेगाना”

थुकथं ज्ञानमाला भजन हाहां ज्ञान थ्वीकाः निन्हु प्यन्हुया रोगं अनित्य संसारयात त्वःताः भ्कायादीपिं मिलनसारपिं धर्मकीर्तिं बौद्ध ज्ञानमाला भजनया दुजःपिं रूपकमल कसाः व रामदेवी महर्जनपिन्त निर्वाण पद प्राप्त ज्वीमा धकाः आशिका यानागु जुल ।

धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन खलः

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः, नघः यें

२०६७ आश्विन २ गते

स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघःनःघः

श्रद्धा र प्रज्ञा

यस दिन श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले श्रद्धा र प्रज्ञा विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो—

“गृहस्थी जीवनको लागि आफ्ना बालबच्चा, नाताकुटुम्ब छिमेकी, घर जग्गा धन सम्पत्ति आदिको आवश्यकता हुन्छ भने भगवान् बुद्धको शिक्षानुसार त्यागी जीवनको लागि यी भौतिक साधनहरूको साथसाथै श्रद्धा र प्रज्ञा पनि आवश्यक छ । यस्तो भन्दैमा भगवान् बुद्धले त्यागी जीवनको लागि धन सम्पत्ति नै चाहिँदैन भन्न खोजिएको चाहिँ होइन । भौतिक सम्पत्तिको मात्र आशक्तिमा भुली समय खेर नफाल्न उहाँले सुभाब दिनु भएको छ । गृहस्थी जीवनको लागि पनि त्यागी जीवनको लागि पनि धन सम्पत्ति नभई हुँदैन । त्यसैले भगवान् बुद्धले धन आर्जन गर्ने कार्यलाई पनि जोड दिनु भएको छ । किनभने सामाजिक, पारिवारिक, धार्मिक आदि हरेक क्षेत्रहरूमा धन नभइकन काम चल्दैन । गृहस्थी जीवनको लागि त मेहनत गरी दुःख भोगी पसीना बगाई धन कमाउनु पर्दछ । किनभने खान पिन, लुगाफाटा, बालबच्चाको व्यवहार धान्न, चाडपर्व मनाउनु, विरामी पर्दा औषधोपचार गर्न धनको अति जरूरत पर्दछ । यति मात्र होइन धर्मकर्म गर्नको लागि पनि धन नै चाहिँन्छ । आफूले कमाएको धन एक भाग दान धर्म गर्नको लागि पनि छुट्टाउनु पर्दछ । मानिस भएर जन्मेपछि धर्मकर्म कार्यमा पनि श्रद्धा हुनु पर्दछ, दान दिई पुण्य संचय गर्न सिकनु पर्दछ । तर दान दिने भन्दैमा आँखा चिम्ली जहाँ पायो त्यहाँ दान गर्न चाहिँ हुँदैन । यस्तो कार्यको लागि पहिला श्रद्धा चाहिँन्छ र यसको साथसाथै प्रज्ञा पनि चाहिँन्छ । दान दिएको वस्तु र रकम काम लाग्ने क्षेत्रमा प्रयोग गरेको हुनुपर्दछ । दान दिइसकेपछि बेकारमा दिइएछ भन्न नपरोस् । आफूले जति त्याग गर्न सकिन्छ, त्यति मात्र दान दिने गर्नुपर्दछ । दोमन गर्दै श्रद्धा नभएपनि दान दिँदा आफूले पाउनु पर्ने पुण्य पाउन सकिन्न ।

(भगवान् बुद्धले प्रज्ञा विषयमा शिक्षा दिनुभएको छ । राम्रो, नराम्रो, असल खराब, यो गर्नु हुन्छ, त्यो गर्नु हुन्न, मानिसहरूलाई सज्जन बनाउने, ज्ञानी बनाउने आदि

कार्य प्रज्ञाले नै गर्दछ । प्रज्ञा सहितको व्यक्ति कहिले पनि अर्काको कुरा सुन्ने वित्तिकै आँखा चिम्ली यसको लहलहैमा लाग्ने गर्दैन । उसले कुनै पनि कार्यमा तुरून्त आँखा चिम्ली निर्णय र विश्वास गर्दैन । तर यसको ठीक उल्टो प्रज्ञाहीन व्यक्ति अर्काको लहलहैमा लाग्ने ठीक वेठीक छुट्टाउन नसक्ने, आँखा चिम्ली निर्णय गर्ने आदि खराब र कमजोड स्वभावको हुन्छ श्रद्धा रहीत प्रज्ञा स्वार्थ हुन्छ प्रज्ञा रहीत श्रद्धा अन्धविश्वासी हुन्छ । त्यसैले प्रज्ञा र श्रद्धा नङ्ग र मासु जस्तै घनिष्ट सम्बन्ध भएको हुन्छ । प्रज्ञा ३ प्रकारका छन्—

(१) श्रुतमय प्रज्ञा— अरूले दिएको अर्ति सुनी, आफूले नराम्रो काम गर्ने बेलामा होश पुऱ्याई त्यस्तो कार्य गर्नुबाट सतर्क रहन्छ । विवेक बुद्धि प्रयोग गर्ने शक्ति बढाउँछ । यसरी श्रुतमय प्रज्ञाको आधारमा पनि मानिसले आफूले आफैलाई ठीक मार्गमा डोऱ्याउन सक्छ ।

(२) चिन्तनमय प्रज्ञा— श्रुतमय प्रज्ञा भन्दा पनि माथिल्लो स्तरको प्रज्ञा विवेक बुद्धि प्रयोग गरी समस्या समाधान गर्न सक्ने क्षमता न्यायपूर्वक सहितको प्रज्ञा ।

(३) भावनामय प्रज्ञा— धेरै जस्तो अदालतमा मुद्दा निर्णय गर्ने वकिलको श्रद्धा हुन्छ तर प्रज्ञा हुँदैन । तर वकिलहरूको लागि श्रद्धा पनि चाहिँन्छ, प्रज्ञा पनि चाहिँन्छ । सारीपुत्र भन्तेसंग भएका सहन शक्ति भावनामय प्रज्ञा हो । बुद्धकालिन भिक्षुहरूमध्ये प्रज्ञावान भिक्षु सारिपुत्र हुनुहुन्छ ।

प्रज्ञाको अङ्ग नै सम्यक दृष्टि, र सम्यक संकल्प हो । त्यसो भएपनि सम्यक दृष्टिमा रहन ज्यादै कठिन छ ।

भन्ते गुरूमांहरूको तर्फबाट सामूहिक महापरित्राण पाठ सम्पन्न

२०६७ कार्तिक ५ गते, शुक्रवार

स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघःनःघः

अन्तराष्ट्रिय भिक्षुणी संघको तत्कालिन उपाध्यक्ष, धर्मकीर्ति विहारका सह संस्थापिका बरिष्ठ विपश्यना आचार्य, महा सद्धम्म जोतिक धज, श्रद्धेय रत्न मञ्जरी गुरूमां वि.सं २०६३ असोज १९ गते ८८ वर्षको उमेरमा धर्मकीर्ति विहारमा दिवंगत हुनुभएको थियो ।

उहाँको चौथो वार्षिक पुण्य तिथीका दिन कार्तिक ५ गते उहाँको पूण्यस्मृतिमा धर्मकीर्ति विहारको आयोजनामा

भन्ते गुरुमांहरूको तर्फबाट सामूहिक रूपमा महापरित्राण पाठ सम्पन्न गरिएको थियो ।

कार्यक्रमको शुरूमा म्यानमारका सयादो उ कुण्डल (हाल अन्तर्राष्ट्रिय भावना केन्द्र शंखमूलमा रहनु भएका), भिक्षु नन्द (हाल भारतको शंकास्यमा रहदै आउनु भएका), थाइलैण्डका भिक्षु मित्र (हाल वैशालीमा रहनु भएका) (आदिले सामूहिक महापरित्राण पाठ गर्नु भएको थियो) ।

सामूहिक पाठ पछि बाकी रहेका अन्य युगल पाठहरू प्रव्रजित गुरुमांहरूको तर्फबाट दिनभर पाठ भएको थियो । परित्राण पाठ पछि धम्मवती गुरुमां प्रमुख सबै गुरुमांहरूले दिवंगत रत्नमञ्जरी गुरुमांको पुण्य स्मृतिमा पुण्यानुमोदन गर्नु भएको थियो ।

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन समाचार

समाचार संकलन- प्रेमलक्ष्मी तुलाधर

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला समूहलाई विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त सहयोग यसरी रहेको छ ।

(१) २०६७/५/३० कादिन मैत्री बोधिसत्त्व विहार मा सञ्चालित बुद्धपूजा कार्यक्रममा धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रमका जलपानदाता ज्ञानशोभा ताम्राकार, अम्बिका तुलाधरको तर्फबाट धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनलाई रू. २३००/- चन्दा स्वरूप सहयोग प्रदान गरेको थियो ।

(२) २०६७/६/१५ कादिन केशवती गुरुमांको बुबा कुलबहादुर शाक्यको दोश्रो भीमरथारोहण एवं उहाँकी माता वीर शोभा शाक्यको श्रामणेरी प्रब्रज्याको उपलक्ष्यमा पूज्य धम्मवती गुरुमांको नेतृत्वमा महापरित्राण पाठ कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा कार्यक्रम आयोजकहरूको तर्फबाट ज्ञानमाला भजनलाई रू १०१०/- चन्दा र बुद्ध मूर्ति प्रदान गर्नु भएको थियो ।

२०६७ आषाढ १९ गते, विहिवार

विषय- अंगुत्तर निकाय (एकक निपात)

प्रवचक- श्री मदनरत्न मानन्धर

प्रस्तुति- अमीर कुमारी शाक्य

अमृत वर्ग (अमृत वर्ग)

कायगता स्मृति वर्ग १९ औं वर्ग हो भने, अमृत वर्ग (अमृत वर्ग) २० औं वर्ग हो । यस वर्गमा सूत्र नं ६००-६११ सम्म जम्मा १२, वटा सूत्र छन् । अमृत वर्गको

वारेमा प्रवचक श्री मदनरत्न मानन्धरज्यूले यसरी भन्नु भयो-

बौद्ध वाङ्मयमा अमृत वर्गको अर्थ निब्बान (निर्वाण) भनिएको छ । यो नितान्त गम्भिर विषय छ । भगवान बुद्धले भन्नु भएको अनुसार ल्केशवाट मुक्त हुनु नै निर्वाण प्राप्त गर्नु हो । अर्थात् फेरि फेरि जन्म लिनु नपर्ने, मर्नु पनि नपर्ने अवस्थामा जुन सुख प्राप्त हुन्छ, त्यो अवस्था नै निर्वाण (अमृत) हो । यो नै स्थाई सुख हो । यसै लाई अमृत (निर्वाण) भन्छ ।

अब यो स्थाई सुख प्राप्तिको लागि के गर्नु पर्छ भन्ने सवाल उठ्न सक्छ । यस सवालको जवाफमा भगवान बुद्धले भन्नु भएको छ- मानिसहरू प्रमादि (बेहोसि) भएर नै अकुशल कर्महरू गर्छन् । अकुशल कर्मको फल पनि अकुशल नै हुन्छन् । अकुशल (नराम्रा) फल प्राप्त गर्नु पर्दा मानिसको मनमा रिस (अहंकार) उठ्छ । रिस उठेपछि वदलाको भावना जाग्छ । जसले गर्दा फेरि फेरि अकुशल कर्म नै गर्नु पर्ने हुन्छ । बेहोस भन भन बढ्दै जान्छ, जसको कारणले यो भव चक्रमा फेरि फेरि जन्मनु र मर्नु पर्ने हुन्छ । त्यस्ता व्यक्तिको मन (चित्त) ल्केशवाट मुक्त हुन सक्दैन । दुःखै दुःखले मन भरिएको हुन्छ । तर अप्रमादि (होशियारी) भएर जीवन यापन गर्ने व्यक्तिहरूले हर पलमा आफूबाट कुनै पनि अकुशल कर्म नहोस्, कसैलाई पनि आफूबाट हानि नोक्सान नहोस् भनि विवेकपूर्वक काम र कुरा गर्दछ । आफूबाट गलित हुन लागेमा तुरून्त चाल पाउँछ । सुधार गरि हाल्छ । जसले गर्दा मनमा कुनै क्लेशले वास गर्ने मौका पाउँदैन । चित्त (मन) निल्केश भएमा, निर्वाणको बाटो लाग्न सजिलो हुन्छ । जुन बाटोबाट गएर हामी अमृत रस (स्थायी सुख) प्राप्त गर्न सक्छौं ।

कायगत, स्मृति वर्गमा आफ्नो शरिर प्रति होश राख्नु पनि निर्वाण प्राप्तिको बाटो लाग्नु हो । यो हाम्रो शरिर परिवर्तनशील छ । यस परिवर्तन शील शरिरमा के के परिवर्तन भैरहेको छ भनि अनित्य बोध हुनु र अनित्यलाई स्वीकार्नु सक्नु नै निर्वाण प्राप्तिको बाटोमा लाग्नु हो । निर्वाण प्राप्त गर्न सक्नु नै अमृत रस प्राप्त गर्नु हो । त्यसै ले भगवान बुद्ध भन्नु हुन्छ- स्वर्ग र नरक भनेको हाम्रो शरिर भित्र नै छ । प्रमादि नभईकन अप्रमादिक (होशियारी) भएर जीउन सक्नु नै अमृतपद प्राप्त गर्नु हो ।

यो अंगुत्तर निकायको एकक निपातको अन्तिम सूत्र (उपदेश) हो ।

२०६७ भाद्र ५ गते, शनिवार

विषय- बुद्धको सर्वज्ञता

प्रवचक- श्रद्धेय अश्वघोष भन्ते

प्रस्तुति- अमीर कुमारी शाक्य

मानिसको मन शुद्ध हुन सार्नै गाऱ्हो छ । तर प्रयत्न गरेमा शुद्ध अवश्य हुन्छ । मन शुद्ध भएमा विस्तारै प्रज्ञा ज्ञान बृद्धि हुँदै जान्छ । जुन मानिसले आफ्नो मनलाई निकलेश बनाई प्रज्ञा ज्ञान बृद्धि गर्ने प्रयास गर्छ, उसले मात्र बुद्ध धर्मलाई राम्ररी बुझ्न र व्यवहारमा प्रयोग गर्न सक्छ । त्यसैले भगवान बुद्ध भन्नु हुन्छ-यो धर्म प्रज्ञावानहरूको लागि हो । विद्वान वर्गले आफै बुझिलिन सक्ने धर्म हो यो । कसैले कसैलाई उपदेश दिँदैन मानन गर्न र व्यवहार मा ढाल्न सकिँदैन । आफैले मनन गरेर विवेक पूर्वक व्यवहारमा प्रयोग गरि बुझिलिने धर्म हो यो ।

भगवान बुद्धले आफै बोध भएर प्राप्त गर्नु भएको बोधिज्ञानको उपज हो यो बुद्ध धर्म । त्यसैले भगवान् बुद्धलाई सर्वज्ञान सम्पन्न अर्थात् सर्वज्ञ बुद्ध भनिन्छ । तर बुद्ध आफूलाई सर्वज्ञ मान्नु हुन्न । यो भगवान बुद्धको महानता हो । बुद्ध भन्नु हुन्छ- “म सर्वज्ञ होइन । मलाई सबै कुरा जानि राख्न आवश्यक छैन । मलाई आवश्यक परेको बेला विचार गरि थाहा पाउन सक्छु । त्यसैले बुद्ध आफूलाई सर्वज्ञ होइन केवल त्रिविद्या पारंगत मात्र भन्नु हुन्छ ।

तर बन्धुल मल्लिकालाई सन्तान हुन्छ भनि माइत जानु पर्दैन भनि रोक्नु भएको र सोहि अनुसार आठपटक सम्म जुम्ल्याहा, छोराहरू जन्माएकी थिइन् । चूल सुभद्राको शील आचरणले अबौद्धहरूलाई पनि बोध गराउन सक्ने क्षमता जानी उनलाई अबौद्ध कुलमा विवाह गरि पठाए पनि हुन्छ भन्नु भएको सुन्दा भगवान बुद्ध सर्वज्ञ (सर्वज्ञाता) नै हो भन्ने प्रमाणित गर्छ ।

यी विभिन्न किसिमका घटनाहरू अध्ययन गरि हेर्दा भगवान बुद्धका बारेमा हामी जस्ता सर्वसाधारणले बुझ्न र जान्न गाऱ्हो छ । बुद्धको बारेमा बुद्धले नै मात्र राम्ररी जान्न सकिन्छ भन्ने कुरा सावित हुन्छ । यूरोपियनहरूको भनाई छ- “कालामी गाउँका गाउँले हरूलाई स्वतन्त्र चिन्तनको बारेमा उपदेश दिनु भएको नै बुद्धको सर्वज्ञता हो ।” बुद्ध भन्नु हुन्छ- किताबमा लेखेको भन्दैमा परम्परा देखि चलि आएको भन्दैमा आफ्नो गुरु विद्वान छ भन्दैमा, आफ्ना विचारसंग मिलेको भन्दैमा, बुद्धले नै भन्नु भएको भन्दैमा विश्वास गर्नु हुँदैन ।

२०६७ भाद्र १९ गते, शनिवार

अंगुत्तर निकाय (दुक निपात)

प्रवचक- श्री मदन रत्न मानन्धर

श्री मदन रत्न मानन्धरज्यूले अंगुत्तर निकाय दुक निपात अन्तर्गत प्रथम पण्णासकको कम्मकरण वर्गको दोस्रो सुत्र पधान सुत्त (प्रधान सूत्र) वारे प्रवचन दिनु भयो । वहाँले भन्नुभयो कि गृहस्थीहरूले र प्रवजित भिक्षु, भिक्षुणीहरूले कुनै पनि राम्रो काम गर्दा बाधा विघ्नहरू आउँछन् । ती बाधा विघ्नहरू हटाउन अति नै गाऱ्हो हुन्छ । उदाहरणको लागि गृहस्थीहरूको दान गर्ने इच्छा भयो भने निम्न प्रकारका बाधाहरू आउन सक्दछन् ।

१) क्षेत्र नहुनु, २) समय नहुनु, ३) पारिवारीक वातावरण नहुनु, ४) दान दिने वस्तु नहुनु, ५) मन नहुनु
६. भोग गर्न नसक्नु

यी माथिका कुराहरूले दान गर्ने व्यक्तिलाई बाधा पारिरहेको हुन्छ ।

त्यस्तै प्रवजित भिक्षु भिक्षुणीहरूले आफ्नो चित्त शुद्ध गर्न विभिन्न कारणले गाऱ्हो हुन्छ । किनभने उहाँहरू प्रवचन दिन, परित्राण पाठ गर्न, बुद्धपूजा आदि जस्ता काममा व्यस्त हुन्छ । व्यस्तताका कारण वहाँहरूले आफ्नो चित्त शुद्ध गर्न, तृष्णा कम गर्दै लान समयको अभाव हुन्छ । उहाँहरूले आफ्नो जीवन जिउनको लागि दान लिएको हुन्छ । त्यसले गर्दा वहाँहरूलाई विभिन्न लान्छनाहरू लाग्नुपर्छ ।

प्रवजित होस् या गृहस्थी, कसैले कुनै पनि राम्रो काम गर्न बाधा विघ्नहरू आउँछन् । ती बाधा विघ्नहरूलाई हटाई आफ्नो मन शुद्ध गरी निर्वाणको बाटोमा जान प्रयास गर्नु पर्दछ ।

अङ्गुत्तर निकायको तिनवटा सूत्रहरू

रिपोर्टर- श्यामलाल चित्रकार

भगवान बुद्धले ४५ वर्षसम्म दिनु भएको उपदे शहरूको संग्रह त्रिपिटक ग्रन्थहरू मध्ये सूत्र पिटकको पाँचवटा निकायमध्ये चौथो निकाय अङ्गुत्तर निकाय ग्रन्थ अध्ययन अध्यापन गर्ने सिलसिलामा २०६७ साल आश्विन १६ गते शनिश्चरवार श्री मदन रत्न मानन्धरले उक्त ग्रन्थको दुक्क निपातको कर्मकरण वर्गको निम्न तिनवटा सूत्रहरू सम्बन्धमा व्याख्यान गर्नु भयो । उहाँको यो २८ औं कक्षा हो ।

१) तपनीय सूत्र २) अतपनीय सूत्र ३) उपज्ञात सूत्र

१) तपनीय सूत्र— भगवान बुद्धले दुई दुई वटा धर्महरू जोडा मिलाई दिनु भएको उपदेशहरू दुक निपातमा संग्रहीत छन् । मनमा वारवार डाहा भई राख्ने अर्थात अनुताप हुने दुई वटा धर्महरू छन् । जस्ले मन, वचन र शरीरले दुष्कर्म गर्दछ, उस्लाई अनुताप हुन्छ । जस्ले मन, वचन र शरीरले शुभकर्म गरेको हुन्दैन उसलाई पनि अनुताप हुन्छ । ती दुई वटा धर्महरू सत्य हुन् र सबै लाई लागु हुन्छ । तर कोहि कोहिले दुष्कर्म गरेर पनि पीडा नलिने छन् भन्ने तर्कको जवाफमा श्री मानन्धरले भन्नु भयो— भूठ, चुकली आदि बोलेर, चोरी गरेर पञ्चवली आदि गरी प्राणी हिंसा गरेर पनि दुष्कर्म नठानी पीडा नलिने व्यक्तिहरू मिथ्यादृष्टिमा परेका बाल मूर्खहरू हुन् । जव दुष्कर्मको विपाकको ज्ञान हुन्छ । तव उनीहरूलाई अवश्य अनुताप हुन्छ । “पञ्जावन्तस्स अयं धम्मो” अर्थात प्रजाहुने हरूलाई यो धर्म हो धर्मलाई राम्ररी बुझ्न प्रजाको आवश्यक हुन्छ ।

२. अतपनीय सूत्र— मनमा पीडा नहुने, अनुताप नहुनेपनि दुई वटा धर्महरू छन् । तीनवटा द्वारहरू अर्थात्

मन, वचन, र शरीरले दश अकुशल कर्महरू नगरेमा अनुपात हुन्दैन । ती तीनवटा द्वारबाट कुशल कर्म गरेमा पनि अनुताप हुन्दैन । कहिले काहिं कुशल कर्म गरेर पनि नराम्रो नतीजा भोग्नु पऱ्यो भनि कुशल कर्मलाई दोष दिन्छन् । “धर्म गरेर पनि पाप लाग्यो” भन्ने उखान सरासर भ्रमपूर्ण छ । सुकर्मको फल कहिले पनि नराम्रो हुन सकिन्दैन ।

३. उपजात सूत्र— धर्मलाई मित्रसम्म बुझ्नुलाई उपजात भनिन्छ । भगवान बुद्धलाई दुईवटा धर्महरू विषय भित्रसम्म ज्ञान छ । एउटा: कुशल धर्ममा असन्तुष्ट हुने र अर्को धर्म हो— सँधै प्रयत्न गरि रहने । कुशल कर्ममा कहिले पनि पुग्यो भनि संतोष नगर्ने तर प्राप्त फलमा कहिले पनि असन्तोष नहुने भनि श्री मानन्धरले थप व्याख्या गर्नु भयो । शरीरमा रगत र मासु सुकेर गई हाड र छाला बाँकी रहे सम्म पुरुषार्थ, वीर्य, र पराक्रमले प्राप्त हुन सक्ने उद्देश्य प्राप्त नभए सम्म प्रयत्नलाई निरन्तर जारी राख्ने धर्म भगवान बुद्धले पालन गरेर देखाउनु भयो सो धर्म पालन गर्न सिक्नु पर्छ भनि भगवान बुद्धले यो सूत्रमा उपदेश दिनुभएको छ ।

प्रौढ बौद्ध हाजीरी जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न

फोटो सौजन्य- पञ्जावती गुरुमा

भिक्षुणी धम्मवती गुरुमाको ७६ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा प्रौढ बौद्धहाजिरी जवाफ प्रतियोगिता सञ्चालन भइरहेको दृश्य

रिपोर्टर- श्यामलाल चित्रकार

धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषको अध्यक्ष शासन धज धम्माचरिय अगग महा गन्थवाचक पण्डित श्रद्धेय

भिक्षुणी धम्मवतीको ७६ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा श्रीमती रमा शोभा कंसाकारको संयोजकत्वमा धम्मवती गुरुमाकै सभापतित्वमा आयोजित प्रौढ बौद्धहाजिरी जवाफ

प्रतियोगिता २०६७ साल आश्विन १६ गते धर्मकीर्ति विहार मा सम्पन्न भयो। उपत्यकाका विहारहरूलाई प्रतियोगितामा भाग लिन अनुरोध गरिए वमोजिम भाग लिनु भएका टोलीहरू बिच सामान्य, अडियो, साभ्या सम्भाव्य प्रकारका प्रश्नहरू राखी दुई चरणबाट निम्न विहारहरूले क्रमसः ४२, ३६ र २२ अङ्क प्राप्त गरी प्रथम, द्वितीय र तृतीय स्थान हासिल गरे।

- १) जीतवन विहार, थानकोट - प्रथम
- २) प्रणिधिपूर्ण विहार, बलम्बु - द्वितीय
- ३) त्रिरत्नकीर्ति विहार, कीर्तिपुर - तृतीय

विजयी टोलीहरूलाई श्रद्धेय धम्मवती गुरुमांले पुरस्कार प्रदान गर्नु भयो। विजयी टोलीहरूलाई वधाई र आशिर्वाद दिनु हुँदै यस प्रकारको हाजिरी जवाफ प्रतियोगिताको आयोजना गर्नुको उद्देश्य विहारमा आउने उपासक उपासिकाहरूले कथा मात्र सुन्ने होइन बुद्धशिक्षा अध्ययन र कण्ठस्थ पार्न प्रोत्साहन दिनु हो भनि गुरुमांले भन्नुभयो। कण्ठस्थ पारेको बुद्ध शिक्षा जीवनको अन्तिम घडीमा समेत धेरै काम आउँछ र सुगतिमा पुग्न टेवा दिन्छ।

प्रतियोगिता शुरू हुनु अघि धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठीका सचिव श्रीमती लोचनतारा तुलाधरले स्वागत मन्तव्य दिनु भएको थियो।

यस प्रतियोगिताका संयोजक श्रीमती रमाशोभा कंसाकारले यस प्रतियोगिता संचालन गर्न विभिन्न जिम्मेवारी वहन गरी कार्यक्रमलाई सफल पार्ने र आर्थिक तथा जिन्स सहयोग गर्ने निम्न महानुभावहरूलाई धन्यवाद ज्ञानपन गर्नु भयो। प्रतियोगिता टोलीहरूमा भाग लिने निम्न उपासिकाहरूलाई वधाई तथा धन्यवाद दिनु भयो।

क) जिम्मेवारीपूर्ण कार्य गरी कार्यक्रम सफल पार्ने सहयोगीहरू-

१. निर्णायक मण्डलका सदस्यहरू-
श्रद्धेय भदिय भन्ते
श्रद्धेय अनुपमा गुरुमां; श्री मदनरत्न मानन्धर
२. क्वीज मास्टरहरू-
पहिलो चरणमा श्रीमती प्रफुल्ल कमल ताम्राकार
दोश्रो चरणमा श्रद्धेय इन्दावती गुरुमां
३. स्कोरबोर्डमा- श्रीमती अम्बिका श्रेष्ठ
४. टाइमकीपर- श्रीमती वुद्ध कुमारी मानन्धर
५. प्रतियोगिताको नियमहरू जानकारी दिने-
श्री अमीर कुमारी शाक्य

६. उद्घोषक भई कार्यक्रम संचालन गर्ने-
श्रीमती सरोज मानन्धर

ख) आर्थिक तथा जिन्सी सहयोग दाताहरू-

१. श्रीमती रसवन्ती कंसाकार, सितापाइला रु. ३०००/-
२. श्रीमती रोहिनी तुलाधर, स्वयम्भु रु. २५००/-
३. श्रीमती तृप्ती ताम्राकार सितापाइला रु. १५००/-
४. स्वः सानुरत्न स्थापितको परिवारबाट रु. १०००/-
५. ततापासा पूचःबाट उपस्थित सबैलाई जलपान प्रदान
६. श्रीमती उर्मिला मानन्धरबाट उपहारका लागि पुस्तकहरू प्रदान
७. धम्मवती गुरुमां लगायत अन्य गुरुमांहरूबाट उपहारका लागि अन्य सामानहरू प्रदान।

ग) प्रतियोगिता टोलीमा भागलिने उपासिकाहरू-

१. जीतवन विहार, थानकोटको तर्फबाट
श्री अष्टमाया महर्जन - टोली प्रमुख
श्री मीनरवती तुलाधर
श्री राममाया महर्जन
२. प्रणिधिपूर्ण विहार, बलम्बुको तर्फबाट
श्री शुद्ध लक्ष्मी श्रेष्ठ- टोली प्रमुख
श्री पूर्ण श्रेष्ठ
श्री सुनकेशरी महर्जन
३. त्रिरत्नकीर्ति विहार, कीर्तिपुरको तर्फबाट
श्री जगतलक्ष्मी महर्जन- टोली प्रमुख
श्री प्रमीला महर्जन; श्री शोभा महर्जन

अमेरिकी विश्वविद्यालयमा बज्रयानी शिक्षा

२०६७ भाद्र २६ गते, शनिवार

प्रवक्ता- डा. नरेशमान वज्राचार्य

प्रस्तुती- राजभाइ तुलाधर

डा. नरेशमान वज्राचार्यले अमेरिकाको विभिन्न शैक्षिक संस्थाहरूमा समय समयमा बुद्ध धर्म संबन्धी कक्षाहरू लिदै आउनु भएको छ। यसै क्रममा वहाले हालसालै Virginia Commonwealth University मा Visiting Professor भएर BA Level मा एक सेमेष्टर र MA Level मा एक सेमेष्टर बज्रयानी बुद्ध धर्मको वारेमा अध्यापन गर्नु भयो। BA Level मा पढाउनु भएको एउटा विषय बौद्ध कला संबन्धी चर्चा गर्दै वहाले भन्नु भयो-

बौद्ध कला आधुनिक कला (Modern Art) जस्तो होइन। आधुनिक कलाको अर्थ कलाकार आफैले मात्र बुझेको हुन्छ। तर बौद्ध कलाको एउटा निश्चित अर्थ हुन्छ र यसको माध्यमबाट सर्वसाधारण मानिसलाई ज्ञान प्रदान

गर्न खोजिएको हुन्छ । बज्रयानी गुरुजुहरूले प्राथमिक रूपमा प्रयोग गर्ने चित्रहरू मध्य एउटा मुख्य चित्र हो गुरु मण्डल यो सेतो चुनढुंगाको धुलोबाट लेखिने भएकोले यसलाई रजत मण्डल पनि भनिन्छ । यसमा भित्री, बीचको र बाहिरको गरी तीनवटा वृत्त हुन्छन् र यिनीहरू पुरै अलग अलग नभइकन एउटा एउटा विन्दुमा स्पर्श हुन्छ । कुनै पनि पूजा आदि गर्नु भन्दा अगाडि लेखिने यो मण्डलले सत्व प्राणीको प्रतिनिधित्व गर्छ । बाहिरी वृत्तले प्राणीको काय, बीचकोले वाक् र भित्रीले चित्तको अर्थ जनाउँछ । काय, वाक् र चित्तको एक अर्कासंग अन्तर संबन्ध भएकोले वृत्तलाई एक अर्का संग स्पर्श गराइएको हो । मिथ्या दृष्टि हटाएर सम्यक दृष्टि प्राप्त गर्न काय, वाक्, चित्त तीनवटैलाई बुद्ध धर्म संघमा समर्पण गर्नु पर्दछ । त्यसैले पूजामा यो मण्डललाई बुद्ध धर्म संघ प्रति समर्पण गरिन्छ । बुद्ध धर्म संघ गुरु भएको र गुरुप्रति समर्पित भएकोले यसलाई गुरुमण्डल भनीएको हो ।

बुद्ध धर्म उपायकौशल धर्म हो । यसमा एउटा नभए अर्को, अर्को नभए फेरि अर्को उपायबाट प्राणीलाई दुःखबाट मुक्त हुने बाटोमा अग्रसर गराउने कोशीश गरिएको हुन्छ । भगवान बुद्धले विभिन्न व्यक्तिलाई विभिन्न उपायबाट धर्मको मार्गमा ल्याउनु भएको थियो । बज्रयानी कला र संस्कृति पनि आम मानिसलाई ज्ञान प्रदान गर्ने उपाय हो । यो कला र संस्कृतिलाई परम्पराको रूपमा मात्रै नलिइकन त्यसभित्र रहेको आध्यात्मिक अर्थलाई बुझ्नु जरुरी छ ।

नेपालमा बुद्ध धर्मको तीनवटै हांगा थेरवाद, महायान र बज्रयान अस्तित्वमा रहेकोले यसको सैद्धान्तिक मात्रै होइन व्यावहारिक ज्ञान पनि हासिल गर्न सकिन्छ । कुनै ने पालीले अमेरिकामा गएर विज्ञान, अर्थशास्त्र, गणित आदि विषय पढाउँछु भन्यो भने त्यहाँ त्यसको केही आवश्यकता हुँदैन । तर बौद्ध धर्म संम्बन्धी राम्रो शिक्षा हासिल गरेर त्यहाँ प्राध्यापक वन्न सक्छ । नाम दाम कमाउनुको साथै आफ्नो देशलाई पनि चिनाउन सकिन्छ ।

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो ।
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊप समोसुखो ।

बुँ दिं:
वि.सं. १९८० आश्विन ६ गते

दिवंगत ज्ञानबहादुर शाक्य

“रथया ल्यू ल्यू घःचाः वइथें जन्म लिसें वई मरण मन् ।
मृत्यु मयोसां छन्हुला सकलें वनेमाः वइथाय् शरण मन्”

मदुगु दिं:
वि.सं. २०६७ कार्तिक १० गते,
बुधवार चतुर्थी

झीगु समाजया थकालिम्ह दुजः संघ आजु ज्ञानबहादुर शाक्य मदुगु लत्याया पुण्य तिथिस दुःखंकया च्वेपिं छेजःपिन्त सहयाय् फ़ैगु गुणधर्म वृद्धि ज्वीमा नापं वसपोलया सुगती कामना यासे निर्वाण प्राप्त ज्वीमा धकाः विचाः हाय्काच्चवना ।

भोजपुर टक्सार शाक्य समाज

ललितपुर, काठमाडौं

पवित्र महापरित्राण वाचन एवं श्रवण समारोह सम्पन्न

नगदेश बौद्ध समूहको आयोजनामा नगदेश बुद्ध विहार मा २५५४ बुद्ध सम्बतको वर्षावास अधिष्ठान गर्न आउनु भएकी श्रद्धेय गुरुमाँ केशावतीकी ममतामयी आमा वीरशो भा शाक्य 'गुंला' महिना अवधिभर श्रद्धेय गुरुमाँ धम्मवतीको हस्तेबाट 'केश कप्पन' गरी दुर्लभ अल्पकालीन श्रामणेरी प्रव्रज्या" सम्पन्न भएको सुखद खुशीयालीमा एवं केशावति गुरुमाँ कै पितृस्नेही बुबा कूल बहादुर शाक्यज्यूको दोश्रो पटकको भीमरथारोहण (बुढोपास्नी, जंको) सम्पन्न भएको प्रमुदीत अवसरमा वहाँहरू द्वयको आयु आरोग्य र सुस्वास्थ्यको कामना गरी नगदेश बुद्ध विहारकै प्राङ्गणमा कलात्मक पवित्र मण्डप बनाई सिंगारी व्यवस्थित गरिएको मण्डपमा शान्तिका महानायक तथागत बुद्धको मूर्ति प्रतिमा विधिवत प्रतिस्थापन गरी श्रद्धेय अग्रगमहागन्धवाचक पण्डित, शासनधज धम्माचरिय धम्मवती गुरुमाँको प्रमुख अतिथ्यत्वमा भिक्षुणी संघबाट बुद्धपूजा गरी एक दिवसीय "पवित्र महापरित्राण" वाचन एवं श्रवण कार्यको शुभारम्भ भएको थियो ।

सो महापरित्राणको शुभारम्भमा श्रद्धेय धम्मवती गुरुमाँले महापरित्राणको महत्त्व र उपादेयताबारे चर्चा गरी यसको आनिर्शास अपयरिमेय भएको समेत मार्मिक ढंगले, आकर्षक तवरले धर्मोपदेश गर्नु भयो र तत्पश्चात क्रमशः अटुटरूपबाट निम्नलिखित श्रद्धेय गुरुमाँहरूबाट निम्न लिखित गाथाहरू (परित्राणका) सुरिलो स्वरमा लयबद्ध गरी प्रमुदित वातावरणमा वाचन एवं श्रवण कार्य सम्पन्न भएको थियो ।

सि.नं. महापरित्राण पाठको विषय

श्रद्धेय वाचक गुरुमाँहरू

१. त्रिरत्न शरणागमन देखि करणीय मेत्त सुत्त सम्म	श्रद्धेय गुरुमाँ चित्तावती र सुनिता गुरुमाँ ।
२. खन्ध, मोर परित्त देखि धजग सुत्त सम्म	श्रद्धेय गुरुमाँ खेमावती र भद्रावती गुरुमाँ ।
३. महाकस्सपत्थेर, बोज्भङ्ग देखि महाचुन्दपरित्त सम्म	श्रद्धेय गुरुमाँ पञ्जावती र सुधा गुरुमाँ
४. गिरिमानन्द सुत्त देखि इसिगिलि सुत्त सम्म	श्रद्धेय गुरुमाँ जयवती र अमता गुरुमाँ
५. धम्म चक्रकप्पवत्तन सुत्त र आटानाटीय सुत्त (क)	श्रद्धेय गुरुमाँ पुण्यवती र मेत्तावती गुरुमाँ

६. महासमय सुत्त	श्रद्धेय गुरुमाँ सुजाता र क्षान्तिवती
७. आलवक सुत्त देखि कसि भारद्वाज सुत्तसम्म	श्रद्धेय गुरुमाँ रम्मावती र शील गौतमी गुरुमाँ
८. पराभव सुत्त र वसल सुत्त	श्रद्धेय गुरुमाँ मुदिता र हेमवती
९. सच्चविभंग सुत्त -	श्रद्धेय गुरुमाँ जवनवती र नन्दावती गुरुमाँ
१०. आटानाटीय सुत्त (ख) -	श्रद्धेय गुरुमाँ शुभवती करूणावती
११. अन्तमा प्रमुख एवं विशिष्ट अतिथि	ध्यानवती र वण्णवती गुरुमाँ श्रद्धेय धम्माचरिय धम्मवती गुरुमाँले

धर्मोपदेश गरी सामूहिक परित्त सुत्त उपस्थित सबै गुरुमाँहरूबाट वाचन भै समापन गरियो र अन्तमा महापरित्राणमण्डपबाट जल र परित्राण सुनेका उपस्थित सबै उपासक उपासिकाहरूलाई व्यवस्थित ढंगले वितरण गरी पूण्यानुमोदन गरीयो । उपस्थित श्रद्धेय भिक्षुणी गुरुमाँहरूलाई बीच बीचमा व्यवस्थित तवरले दान प्रदान गरीयो भने सबैलाई व्यवस्थित तवरले दिनभरी नै जलपान र भोजनको समेत व्यवस्था गरियो । उक्त कार्यमा बसुन्धरा देवि ग्वसाः खलःका मित्रहरूले भान्साको जिम्मा लिई सहयो ग गर्नु भएकोले वहाँहरूको आयु आरोग्य र सुस्वास्थ्यको कामना गरि आभार व्यक्त गरीयो भने सो पवित्र महापरित्राण कार्य सफल गर्न आर्थिक भौतिक नैतिक सहयोग गर्नु भएका श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरूप्रति कृतज्ञताका साथ साधुवाद व्यक्त गरीयो ।

नगदेशको इतिहासमा वि.सं. २०३५ सालपछि भरखर सम्पन्न भएको पवित्र महापरित्राण पाठ कार्य प्रथम मानिन्छ भने मध्यपुर थिमि न.पा. घोषणा पश्चात् यस नगर क्षेत्रका यसरी परित्राण पाठ भएको पनि प्रथम नै थियो । अतः ३२ वर्षपछि भएको पवित्र महापरित्राणको महत्त्व र उपादेयता कति छ भन्ने कुरो उक्त पवित्र-पावन दिनमा भएको श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरूको समुपस्थिति, सश्रद्धायुक्त सहयोग र उक्त दिनको प्रमुदित वातावरण एवं रौनकता, भव्यता र अनुशासित वातावरणले समेत जनाउँछ ।

पूज्य भिक्षु बुद्धघोषको ९० औं जन्मोत्सव
२०६७ कार्तिक १ गते, सोमवार
स्थान- श्री सुमंगल विहार, पाटन ।

नेपालका जेष्ठतम संघनायक, अरुणमहा सद्धम्म जोतिक धज, नेपाल बौद्ध परियन्ति शिक्षाका संस्थापक एवं आजीवन शिक्षाध्यक्ष पूज्यपाद श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर ९० वर्ष पुग्नुभएको शुभ जन्मोत्सवको उपलक्षमा विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरी भव्यरूपमा पुण्य कार्यहरू सम्पन्न गरिएको समाचार छ । उक्त कार्यक्रममा उपस्थित सबैलाई जलपान भोजनको पनि व्यवस्था गरी कार्यक्रम आयोजक श्री सुमंगल विहार बौद्ध संघले पुण्य संचय गरेको थियो ।

मैत्री बोधिसत्त्व विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना
२०६७ आश्विन २९ गते, शुक्रवार
स्थान- मैत्री बोधिसत्त्व विहार, जमल ।

यसदिन धम्मवती गुरुमाले पञ्चशील प्रार्थना गराउनु भई बुद्धपूजा र धर्मदेशना गर्नु भएको थियो । धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन खलःले भजन प्रस्तुत गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा दिवंगत तीर्थरत्न स्थापितको पुण्यस्मृतिमा प्रभा स्थापित प्रमुख सपरिवारको तर्फबाट जलपान व्यवस्था मिलाउनु भई पुण्य संचय गर्नुभएको थियो ।

रत्नकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा सम्पन्न
२०६७ आश्विन ९ गते, शनिवार । हरिसिद्धी

हरिसिद्धी पाटनमा निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको रत्नकीर्ति विहारमा यस दिन धर्मकीर्ति विहारका प्रमुख धम्मवती गुरुमां लगायत अन्य गुरुमांहरूबाट बुद्ध पूजा र परित्राण पाठ सम्पन्न गरिएको थियो । उक्त दिन धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजनबाट भजन प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा भू.पू. मन्त्री बुद्धि राज वज्राचार्य लगायत अन्य गण्यमान्यहरूको पनि उपस्थिती रहेको थियो ।

कार्यक्रममा उपस्थित हुनुभएका उपासक उपासिकाहरूबाट उक्त विहार निर्माण कार्यको लागि सश्रद्धा चन्दा प्रदान गरिएको थियो । कार्यक्रममा संकलित चन्दा रू. ७२,२५६/- विहार प्रमुख जयवती गुरुमांलाई हस्तान्तरण गरिएको थियो ।

लगभग १,३९,१५०००/- को लागतमा निर्माण हुन गइरहेको उक्त विहारको भवनलाई जयवती गुरुमांकी आमा रत्नकुमारी शाक्य सपरिवारबाट. डि.पि.सी. सम्मको

निर्माणका लागि रू १८,९७,९५५/- खर्च व्यहोरीसकेको कुरा समाचारमा उल्लेख गरिएको छ ।

यसबाहेक अन्य दाताहरूबाट संकलित रकम रू. ३,५७,०००/- बाट डि.पि.सि. भन्दामाथिको भाग निर्माण कार्य भइरहेको कुरा बुझिएको छ ।

प्राप्त समाचार अनुसार हालसम्म डि.पि.सि. माथिको निर्माण कार्यको लागि भएको खर्च विवरण यसरी रहेको छ ।

(१) माटो	-	रू.	१९,६००/-
(२) डण्डी	-	रू.	९८,०००/-
(३) सिमेन्ट	-	रू.	३३,१२०/-
(४) ईँटा	-	रू.	४२,०००/-
(५) गिट्टी	-	रू.	८,४००/-
(६) बालुवा	-	रू.	२०,०००/-
(७) ज्याला	-	रू.	२८,०५६/-
(८) विविध, पानी, ट्याङ्की, पाईप, जस्ता	-	रू.	२८,०७०/-
		रू.	२,७७,२४,६००/-

यसदिन दाता रत्नकुमारी शाक्य सपरिवारले धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनलाई रू १०००/- चन्दा रकम प्रदान गरिएको थियो ।

यस विहारको थप निर्माण कार्यको लागि श्रद्धालु दाताहरूबाट सहयोगको अपेक्षा गरिएको कुरा समाचारमा उल्लेख गरिएको छ ।

पद्मकीर्ति विहारको संरक्षण कोष स्थापना गरिएको शीलापत्र उद्घाटन

२०६७ भाद्र २६ गते, शनिवार

स्थान- पद्मकीर्ति विहार, कमलपोखरी

गुलापर्व एक महिना भरि दिनहुँ ध्यान भावना र महा-सतिपट्टान देशना गरिएको उपलक्ष्यमा पद्मकीर्ति विहार को संरक्षण कोष स्थापना भएको छ । उक्त कोष स्थापना भएको शीलापत्र पूज्यनीय धम्मवती गुरुमाले यसदिन उद्घाटन गर्नुभएको थियो ।

ज्ञानमाला भजन र बुद्धपूजा गरी संचालन गरिएको उक्त कार्यक्रममा श्रद्धेय भिक्षु निगोधले धर्मदेशना गर्नुभएको थियो । उक्त दिन पद्मकीर्ति विहार परिवारबाट उपस्थित सबै उपासकोपासिकाहरूलाई जलपान र भोजनको व्यवस्था गरिएको थियो ।

डा. थीरमान शाक्यको प्रतिमा अनावरण

२०६७ कार्तिक १३ गते, शनिवार

समाजसेवी बरिष्ठ उरचिकित्सक क्षयरोग विशेषज्ञ डा. थीर मान शाक्यको पुण्य स्मृतिमा स्मारिका विमोचन गरिनुका साथै दि.डा. थीरमान शाक्यको प्रतिमा अनावरण कार्य सम्पन्न भएको समाचार छ ।

समाजसेवा एवं बुद्ध धर्म चीरस्थाई कार्यमा ठूलो योगदान पुऱ्याउनु भएका दि.डा. थीरमान शाक्यको पुण्य स्मृतिमा उहाँको परिवारले आयोजना गरेको उक्त कार्यक्रममा बुद्ध पूजा पनि गरिएको थियो ।

२२७२ औं शस्त्र परित्याग दिवस सम्पन्न

थेरवाद बौद्धदायक केन्द्रीय परिषद स्थापना भएको सत्र वर्ष पूरा भएको छ । उपत्यकाका विभिन्न ठाउँहरूमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कार्य अनुरूप २०६७/६/३१ गते का दिन यस वर्षको सम्राट अशोकको शस्त्र परित्याग दिवस विर्य पारमी गुरूमाँको अध्यक्षतामा ललितपुरको चापागाउँ स्थित वज्रवाराही परिसरको जङ्गलमा भएको समाचार छ । सो अवसरमा आसन ग्रहण पश्चात् चापागाउँ ज्योति उदय विहारका अध्यक्ष नारायण देसाले सबैलाई स्वागत गर्नु भयो भने थेरवाद बौद्धदायक केन्द्रीय परिषदका सचिव विष्णुरत्न शाक्यले सम्राट अशोकले भारत, नेपाललगायत विभिन्न छिमेकी देशहरूमा बुद्धद्वारा प्रतिपादित मानव तथा व्यवहारिक धर्मको व्याख्या गर्दै अशोक जस्ता चण्डाल व्यक्ति पनि बुद्धज्ञानद्वारा असल बनेको चर्चा गर्नु भयो । जनताको गाँस,बास र कपासको कुरा पनि पञ्चशीलका सिद्धान्तमा आधारित शासन सत्ताले प्राप्त गर्न सक्ने कुरा प्रष्ट पार्नु भयो । सोहि क्रममा परिषदका अध्यक्ष वखतबहादुर चित्रकारले बुद्ध जन्मेको स्थान लुम्बिनी भएको प्रमाण स्वरूप सोहि ठाउँमा रहेको स्तम्भमा रहेको शीलालेखको प्रतिलिपि पेश गर्दै, बुद्ध नेपालमा जन्मेको हामी सबै नेपाली गौरवान्वित रहेको र अशोकको अस्त्र परित्याग दिवसलाई चीरकालसम्म राष्ट्रिय दिवसको रूपमा सम्पूर्ण नेपालीले मनाउनु पर्ने कुरामा जोड दिनु भयो भने सम्राट अशोकको शान्ति र ममतामा आधारित शासनका कारणले विश्व विख्यातीका कारण उहाँको सम्मान स्वरूप भारतको आफ्नो भण्डामा अशोकचक्र अङ्कित गरेर राष्ट्रिय सम्मान व्यक्त गरेको उल्लेख गर्नु भयो । त्यस कार्यक्रमका अन्य वक्ताहरूमा भिक्षु अशोक, डा. सानुभाई डंगोल, डा. लक्ष्मण

शाक्यले आ-आफ्नो मन्तव्य राख्नु भएको थियो भने चापागाउँ तथा अन्य स्थानका जनताहरूको उल्लेख्य उपस्थिती रहेको सो कार्यक्रममा नृत्य तथा गायन समेत प्रस्तुत गर्दै व्यानर र प्लेकार्डका साथमा बजार परिक्रमा गरिएको थियो । समापनका अवसरमा गुरूमाँ वीर्य पारमीको मन्तव्य पछि बौद्ध आचरण अनुसार पुण्यानुमोदन गरी सभा विसर्जन गर्नु भयो । सो कार्यक्रमको संचालन वद्विदेसाले गर्नु भएको थियो ।

दान गरेका आँखाहरू सफल प्रत्यारोपण भएको

धर्मोदय सभा, मध्यपुर थिमि नगर शाखा, नगदेशका आजीवन सदस्य एवं नगदेश बौद्ध समूहका सदस्य उपासक कान्छा घुँमनःका जेठो दाजु तुल्सी घुँमनः ५२ वर्षको उमेरका २०६७ असोज २५ गते सोमबारका दिन देहावसान भएपछि परिवारजनको सहमतिमा तिलगंगा आँखा प्रतिष्ठानलाई घरमै आँखा दान गरिएको समाचार छ । सो दान गरेको आँखा मध्ये एउटा आँखा मध्यपुर थिमि नगर निवासी ५६ वर्षीय श्रेष्ठ थरका प्रौढ व्यक्तित्वलाई सफल प्रत्यारोपण गरीयो भने अर्को आँखा सिन्धुपाल्चोक निवासी ३६ वर्षीय “काकी” थरका युवा व्यक्तित्वलाई सफल प्रत्यारोपण गरेको थाहा हुन आएको छ । सर्वप्रथम नयाँ जीवन ज्योति प्राप्त गर्नु हुने व्यक्तित्वहरूको स्वास्थ्य लाभको साथै सम्यक ढंगले जीवन यापन गर्न सकोस् र आँखा दान गर्ने मृतक तुल्सी घुँमनको सद्गति र निर्वाणको कामना नगदेश बौद्ध समूहले गरेको कुरा समाचारमा उल्लेख गरिएको छ भने मृतकका परिवारजनले दुःखको घडीमा धैर्य धारण गर्न सकोस् भनी भगवानसित प्रार्थना गरेको थियो । गत असोज २५ गते कान्छा घुँमनःका जेठो दाजुको देह लिला समाप्त भयो भने भोलीपल्टै अर्थात असोज २६ गते मंगलबार दिनको ६.०० बजेतिर आफ्नै विधवी काकी-आमा सुन्दरी घुँमनको पनि यस अनित्य भौतिक संसारबाट ७४ वर्षको उमेरमा देह लिला समाप्त भयो । मृतक काकी आमा सुन्दरी घुँमनको दुइटै आँखा पनि तिलगंगा आँखा प्रतिष्ठानलाई दान गरीयो । सो दान गरेको आँखा मध्ये एउटा आँखा कीर्तिपुर निवासी ४० वर्षीय “महर्जन” थरका व्यक्तित्वलाई सोही दिन सफल प्रत्यारोपण गरेको बुझिन आएको छ भने अर्को आँखा केही दिनपछि प्रत्यारोपण गराईने बताईएको छ । अतः यसरी सफल प्रत्यारोपण गर्ने सहृदयी चिकित्सकहरू

सहयोगी कल्याणमित्र शंख नारायण त्वायना र भोला थापा लगायत सहृदयी संस्था तीलगंगा आँखा प्रतिष्ठान प्रति नगदेश बौद्ध समूहले आभार प्रकट गरेको समाचार छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय युवा बौद्ध सम्मेलन

२०६७ कार्तिक ८ गते शुभारम्भ

युवक बौद्ध मण्डलको आयोजनामा हेरारत्न शाक्यको अध्यक्षता र उपसंघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यमा अन्तर्राष्ट्रिय युवा बौद्ध सम्मलेन सम्पन्न गरिएको समाचार छ । प्रमुख अतिथीज्यूले दीप प्रज्वलन गरी उद्घाटन गरिएको उक्त सम्मेलनमा संघनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको शुभकामना-पत्र

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरले पढेर सुनाउनु भएको थियो ।

उक्त युवक बौद्ध मण्डलको सचिव एवं अध्यक्षको मन्तव्य पश्चात् भव्य रूपमा सम्मेलन सम्पन्न गरिएको थियो । भव्य रूपमा साँस्कृतिक कार्यक्रमको पनि आयोजना गरिएको उक्त सम्मेलन कार्तिक ११ गते समापन समारोहको आयोजना गरी सम्पन्न गरिएको व्यहोरा समाचारमा उल्लेख गरिएको छ । उक्त सम्मेलनमा भारत, म्यान्मार, श्रीलंका, थाइलैण्ड आदि देशबाट बौद्ध युवाहरू पनि सहभागी भएको कुरो थाहा हुन आएको छ ।

ध्यानकुटी मैत्री वाल आश्रमलाई सहयोग

१.	मोतीलाल शिल्पकार, जावलाखेल	६०००/-
२.	बिमला जि. सि., सितापाईला	५१००/-
३.	श्रीमती उर्मिला नकर्मि	२०००/-
४.	श्रीमती नानी मैया नकर्मि, रातोपुल	२०००/-
५.	मोतीलाल नकर्मि, सातदोबाटो	२०००/-
६.	अमृत मान ताम्राकार, भोटाहिटी भोजनको लागि	२०००/-
७.	प्रेमज्योती शाक्य, बनेपा	५००/-
८.	केशचन्द्र शाक्य, बनेपा	६००/-
९.	डा. मुकेश भाः, जनकपुर	५०५/-
१०.	पुण्य लक्ष्मी तुलाधर, असन	५००/-
११.	मन्दिरा ताम्राकार, मरू	५००/-
१२.	अमल शोभा स्थापित, चःमति	५००/-
१३.	चिनि शोभा कंसाकार, श्रीघ	५००/-
१४.	पूर्ण लक्ष्मी तुलाधर, दगुवहाल	५००/-
१५.	रामदेवी सिं, महाराजगज	५००/-
१६.	विश्वशान्ति मेटल उद्योग, बनेपा	५००/-
१७.	नेक्खमी गुरूमाँ, पाटन	३०१/-
१८.	बाबुराजा तुलाधर, असन ग्लाश हाउस	५००/-
१९.	बाबु राजा कंसाकार बुराँख्यो जन्म दिनको उपलक्ष्यमा	१५,०००/-
२०.	भक्तलाल चित्रकार मैतिदेवी	१०००/-
२१.	सूर्यमाया चित्रकार मैतिदेवी	१०००/-
२२.	तारा केशरी ढुङ्गाना लाजिम्पात	१०००/-

निन्हया जिन्दगी

अमृत मान शाक्य भिक्षु (इतुंवाहाः)

निन्हया जीवन हनेत

गुलि ख्वयाः गुलि हाला

चाःगु मखु जीवन हना च्वनागु

मनूजुयाः म्वाना ।

स्वतन्त्रं म्वायगु स्वयानं

दुःख वैवले पेखेरं वैगु

छु याये गथे याये धाय् माय्क

छतपते जुयाः चिला वनिगु आशाया् ।

अविरल धारा खोवि हाय्काः

दुःखया ईलय् धैर्य मद्यकाः

भरोसामदु थन सुइगु नं

अनेक थः थिति दयानं ।

गनवनेगु गन च्वने थाःगाःमदु मनः

यायेगु छु आः थन पीरै पीरकया

थः यत्थे मदु थ्व जगते

साहारा खः भगवान भरोसाया आसय ।

शील समाधि प्रज्ञा लुमंकाः

धैर्य तयाः निन्हु म्वाय्त्

सिचुगु नुगःलं बुद्ध लुमंकाः

मनः अतिकं पाउँकं भासु लने ।

अनेक न्हयसः दनावसां

लिसः मदु पीरया ईलय्

थीर मदु मनं प्वचिना

गथे लय्ताई थज्यागु इलय् ।

शाक्यमुनी कीर्ति विहार निर्माणको लागि
आर्थिक सहयोग गर्नुहुने दाताहरूको नामावली

क्र.सं.	दाताको नाम र ठेगाना	सहयोग रकम	कैफियत
१.	दलबहादुर श्रेष्ठ, सानो भयाङ्ग	रु. २,३५,०००/-	कोठा निर्माण
२.	दान सिं मान स्थापित, ठमेल	रु. १३,०००/-	पिलर निर्माण
३.	प्रकाश रत्न सुशीला ताम्राकार, भोटाहिटी	रु. १३,०००/-	पिलर निर्माण
४.	चम्पातता पुचः, धर्मकीर्ति विहार	रु. १३,०००/-	पिलर निर्माण
५.	सुवर्ण र विमला बज्राचार्य, वाफल	रु. १३,०००/-	पिलर निर्माण
६.	चन्द्र शोभा कंसाकार, ज्याठा	रु. १३,०००/-	पिलर निर्माण
७.	मदन रत्न मानन्धर, नयाँ बजार	रु. १५,०००/-	विहार निर्माण
८.	अमर बहादुर, मोतीशोभा स्थापित सपरिवार, नयाँबजार	रु. २५,५८५/-	विहार निर्माण
९.	स्व. वाशुदेवको नाममा मनिका महर्जन बलम्बु	रु. ८,५००/-	विहार निर्माण
१०.	प्रकाश र ताराशोभा तुलाधर लाजिम्पात	रु. ६,००५/-	विहार निर्माण
११.	उमावती गुरुमां, बवंसाबहाः	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१२.	हेरालानी स्थापित, ठमेल	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१३.	दि.सानुरत्न स्थापितको पूण्यस्मृतिमा रेणुस्थापित, पुतलीसडक	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१४.	दि. सानुरत्न स्थापितको पूण्यस्मृतिमा मीना स्थापित, बुढानिलकण्ठ	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१५.	दि. सानुरत्न स्थापितको पूण्यस्मृतिमा रजनी स्थापित, ज्याथा	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१६.	दि. सानुरत्न स्थापितको पूण्यस्मृतिमा युग तुलाधर, पुतलीसडक	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१७.	दिं सुन्दरदाश जोशीको पूण्यस्मृतिमा निकी स्थापित	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१८.	लालमाया महर्जन, सतुंगल	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
१९.	चन्द्र बहादुर महर्जन, सतुंगल	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
२०.	रोशनी तुलाधर, लाजिम्पात	रु. ५,००५/-	विहार निर्माण
२१.	रेजीता तुलाधर, लाजिम्पात	रु. ५,००५/-	विहार निर्माण
२२.	चम्पा महर्जन, त्यौड	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
२३.	हरीमाया श्रेष्ठ, असन	रु. ५,०००/-	विहार निर्माण
२४.	संगीता कर्माचार्य, पाटन	रु. ७,०००/-	विहार निर्माण

यो बाः

राज शाक्य, चाकुपाट, यल

जीवन बिल जिमित संघर्ष यानाः
य बाः ! चरण स वन्दना यानाः ।
जिपिं द्यांलाई धकाः धन्दा कयाः
तान्वो ख्वाउँ मधासे ज्या यानाः
माया ममतां घेय् घेय् पुनाः
रक्षा यात जिमित ज्यान पानाः । य बाः !...
दुःख कष्ट अनेक सह यानाः
आखः व्वंकल जिमित थःदयाँ लानाः
म्वाय्गु गथे जिमित उपाय स्यना बियाः
हर्षित जुल स्व स्व जिमि व्वलंगु खनाः । य बाः !...
पुले गथे यानाः छंगु गुण या पलेसा
फई मखु पुले जीवन अर्पण यासां
द्यः स्वया नं महान जिमिसं छन्त खनाः
भाव भक्तिं सेवा याय्गु प्रण यानाः । य बा !...

संसार दुःख

माधवी गुरुमां

अहो ! यो संसार दुःख ।
सुख सुख भन्दै हिंडिरहेको
यो सबै स्वप्न समान हो
उल्टो दृष्टिले हेरेर मात्र
ठानिराखेको छ सुख बेहोशी भएर
ज्ञान चक्षुले हेर्नो भने केही छैन ।
यो सबै दुःखको खानी
जन्म मरण चक्रमा परेको ।
घुम्दै खेल्दै जीवन चक्रमा
पार गर्न सक्दैन संसारबाट ।
भव संसारमा भुलेर
सुख सुख भन्दै खाल्डोमा हाम्फालेर
धर्म कर्ममा मन छैन
रसरङ्गमा मात्र भुलीरहन्छ
जब शरीर रोगले पीडित हुन्छ
अनि के गरूँ कसो गरूँ
त्यसैले जाऔं शरण भगवान बुद्धको
पालन गरौ शिक्षा शान्ति नायकको

सच्चविभंग सुत्त परीक्षामा उत्तिर्ण परिक्षार्थीहरूलाई पुस्कार वितरण

पूज्य धम्मवती गुरुमाले सच्चविभंग सुत्त पाली भाषामा मौखिक र यसको अर्थ लिखितमा परीक्षा लिनुभएको थियो । उक्त परीक्षामा उत्तिर्ण हुन सफल परिक्षार्थीहरूलाई

मिति २०६७ कार्तिक ५ गते पुरस्कार वितरण गरिएको थियो । परीक्षामा उत्तीर्ण परिक्षार्थीहरूको नाम र प्राप्त अंक क्रमबद्ध रूपमा यसरी रहेका छन् ।

क्र.सं.	नाम	थर	ठेगाना	पालि मौखिक प्राप्ताङ्क	अर्थ लिखित प्राप्ताङ्क	कूल प्राप्ताङ्क
१.	त्यागवती गुरुमां		धर्मकीर्ति	१००	९९	१९९
२.	ओभाषवती		धर्मकीर्ति	१००	९८	१९८
३.	अमीता	मानन्धर	क्षेत्रपाटी	१००	९८	१९८
४.	रीना	तुलाधर	नक्साल	१००	९३	१९३
५.	रामेश्वरी	महर्जन	वनस्थली	९९	९१	१९०
६.	जयवती		धर्मकीर्ति	१००	८६	१८६
७.	नानीहीरा	महर्जन	कुमा:ननी	१००	८६	१८६
८.	अनीता	शाक्य	च.मती	१००	८०	१८०
९.	जेमी		ज्याठा	८०	९८	१७८
१०.	मिनरवती	तुलाधर	त्यौड	९९	७५	१७४
११.	मनीवती		धर्मकीर्ति	६९	९१	१६०
१२.	लुइस		पुतली सडक	६९	८९	१५८
१३.	अम्बिका	श्रेष्ठ	इन्द्रचोक	६४	९३	१५७
१४.	इन्दावती गुरुमां		धर्मकीर्ति	६८	८६	१५४
१५.	स्वेता		न्यत	४८	९०	१३८
१६.	वण्णवती		धर्मकीर्ति	४०	९४	१३४
१७.	प्रेमलक्ष्मी	तुलाधर	न्यत	४०	८६	१२६
१८.	ऐश्वर्य	तुलाधर	क्षेत्रपाटी	४४	८०	१२४
१९.	प्रतिमा	मानन्धर	क्षेत्रपाटी	३८	६६	१०४
२०.	अष्टमाया	महर्जन	तंलाछी	६५	३५	१००

“अन्नदान गर्नेले बल दान गरेको हुन्छ, वस्त्र दान गर्ने वर्ण दान गरेको हुन्छ, यान (रथ) दान गर्नेले सुख दान गरेको हुन्छ, बत्ति दान दिनेले प्रज्ञारूपि आँखा दान गरेको हुन्छ, जसले बस्नको लागि बासस्थान दान गर्छ, त्यसैले सबै नै दान गरेको हुन्छ ।”
- देवता संयुक्त ।

“सुखको कामना गर्ने मानिसलाई यो तृष्णारूपी नदी खुब राम्रो र प्यारो लाग्दछ यसै कारण यसै कारण यस्ता मानिसहरू तृष्णाको नदीको प्रवाहमा (लपेटा) पर्दै वारंवार जन्म मरणको फन्दामा परिरहन्छन् ।”
- धम्मपद

भिक्षु यशधम्मो दिवंगत हुनुभयो

विश्व शान्ति विहारमा रहँदै आउनु भएका भिक्षु यशधम्मो ८० वर्षको उमेरमा दिवंगत हुनुभएको छ । २०६७ कार्तिक १५ गते दिवंगत हुनुभएका भिक्षु यशधम्मोले समाज सेवा सम्बन्धी कार्य गर्दै आउनु भएको कुरा बुझिएको छ ।

बालिकाहरूलाई वस्त्रदान

बनेपा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. द्वारा बनेपा ध्यानकुटी मैत्री केन्द्र बाल आश्रमका बालिकाहरूलाई वस्त्रदान गरिएको समाचार छ ।

यसरी नै सोही संस्थाले बनेपास्थित वृद्धाश्रमका वृद्ध वृद्धाहरूलाई हर्लिक्स र फलफूल दान गरी पुण्य सञ्चय गरेको कुरा प्राप्त समाचारमा उल्लेख गरिएको छ ।

दान गरेको आँखा सफल प्रत्यारोपण भएको प्रस्तुती- कृष्णकुमार प्रजापती

नगदेश बुद्ध विहारका ९० वर्षीय वरिष्ठ उपासिका कृष्णमाया २०६७ कार्तिक १३ गते, शनिवार, अष्टमीको दिनमा दिनको ११:४५ बजेतिर यस अनित्य भौतिक संसारबाट सदाको निमित्त बिदा भै देहावसान भएको थियो । देहावसान भएको लगत्तै परिवारजनको पूर्ण सहमतिमा तिलगङ्गा आँखा प्रतिष्ठानलाई दुइटै आँखा दान गरियो । दान गरेको आँखा मध्ये एउटा आँखा पश्चिम नेपालको स्याङ्जा जिल्ला सेती दोभान गा.वि.स. निवासी ११ वर्षीय “बोगटी” थरका किशोरलाई सफल प्रत्यारोपण गरियो भने अर्को आँखा मित्रराष्ट्र भारतको विहार राज्यका ५७ वर्षीय “यादव” थरका प्रौढ व्यक्तित्वलाई शिक्षण अस्पतालबाट सफल प्रत्यारोपण गरेको बुझिन आएको छ । अतः नगदेश बौद्ध समूह तिलगङ्गा आँखा केन्द्र र शिक्षण अस्पतालका सहृदयी डाक्टर साहेबहरू एवं सहयोगीहरू प्रति कृतज्ञता जाहेर गरी मृतक वरिष्ठ उपासिकाको सद्गति र निर्वाणका कामना गर्दछ । शोकाकूल घडीमा मृतकका परिवारजनले धैर्य धारण गर्नसकोस् भनी हार्दिक समवेदना समेत प्रकट गर्दछ । मृतक वरिष्ठ उपासिका मध्यपुर थिमि नगर-६, बहा:ननी टोल, नगदेश निवासी हुनुहुन्थ्यो ।

सर्व्व अनिच्चं ! निब्बानस्स पच्चयो होतु !

२०६७ सालको कठिन उत्सव सम्पन्न

वि.सं. २०६७ सालको वर्षावास पूरा भएको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्तिलाई प्राप्त भएको समाचार अनुसार विभिन्न विहारहरूमा निम्न उल्लेखित मितिहरूमा कठिन उत्सव सम्पन्न भएको छ ।

क्र.सं.	मिति	विहारको नाम र ठेगाना
१.	२०६७/७/७	श्री पूर्वाराम विहार, धुलिखेल
२.	२०६७/७/७	आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू, काठमाडौं
३.	२०६७/७/९	ध्यानकुटी विहार, बनेपा
४.	२०६७/७/१०	विश्व शान्ति विहार, मीनभवन, काठमाडौं
५.	२०६७/७/११	संघाराम विहार, ढल्को, काठमाडौं
६.	२०६७/७/११	मातातीर्थ, चतुर्ब्रह्म विहार
७.	२०६७/७/१३	अन्तराष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र संखमूल
८.	२०६७/७/१३	मणिमण्डप विहार, पाटन
९.	२०६७/७/१४	श्री सुमंगल विहार, पाटन
१०.	२०६७/७/१५	बौद्ध समकृत विहार, भक्तपुर
११.	२०६७/७/१६	जितापुर गन्धकुटी विहार, खोना
१२.	२०६७/७/१७	वेलुवन विहार, थेचो र हरिसिद्धि जल
१३.	२०६७/७/१७	पुण्य उदय विहार परिवार, हरिसिद्धि, ल.पु.
१४.	२०६७/७/१८	धर्मचक्र विहार, काठमाडौं
१५.	२०६७/७/१८	पाटी विहार, थिमी
१६.	२०६७/७/१९	बुद्ध भूमी महाविहार, टोखा
१७.	२०६७/७/२३	बौद्ध जनविहार, सुनागुठी, पाटन
१८.	२०६७/७/२३	विजयराम विहार, दोम्बु, बलम्बु
१९.	२०६७/७/२४	शुभमङ्गल बौद्ध विहार, थानकोट
२०.	२०६७/७/२४	श्री सिद्धि मंगल बुद्ध विहार, ठसी
२१.	२०६७/७/२६	बोधिचर्या विहार, बनेपा
२२.	२०६७/७/२७	रत्न विपश्यना विहार, सानोभन्थाङ्ग, चक्रपथ
२३.	२०६७/७/२७	नगरमण्ड श्री कीर्तिविहार, कीर्तिपुर
२४.	२०६७/७/२७	शाक्यासिंह विहार, ललितपुर
२५.	२०६७/७/२८	मुनिविहार, भक्तपुर
२६.	२०६७/७/२८	गण महाविहार, गणवहाल
२७.	२०६७/७/३०	बुद्ध विहार, भूकुटीमण्डप
२८.	२०६७/८/१	जितवन विहार, थानकोट
२९.	२०६७/८/३	ज्ञानकीर्ति विहार, नयाँबजार
३०.	२०६७/८/४	यम्पि महाविहार, ललितपुर

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

फोटो सौजन्य- पञ्जावती गुरुमा

श्रद्धेय रत्न मञ्जरी गुरुमांको पूण्य स्मृतिमा आयोजित महापरित्राण पाठ कार्यक्रममा
भन्ते गुरुमांहरूबाट सामूहिक पाठ भइरहेको दृश्य

वर्ष-१८, अङ्क-७

बु.सं. २५५४, सकिमना पुन्डि

धर्मकीर्ति

१. 'धर्मकीर्ति' प्रत्येक पूर्णिमाको दिन निस्कन्छ ।
२. 'धर्मकीर्ति' का लागि धार्मिक, सामाजिक एवं नैतिक पक्षका लेखहरू लेखी पठाउनु होस् ।
३. विहार एवं विभिन्न स्थानहरूमा भएका बौद्ध गतिविधिहरू यथाशिघ्र समयमानै हामीलाई लेखी पठाउनु होस् ।
४. हामी तपाईंको स्वस्थ प्रतिक्रियाको स्वागत गर्दछौं ।
५. लेखकद्वारा लेखिएको कुनै पनि विचारको जिम्मेवार लेखक आफै हुनेछ- सम्पादक मण्डल हुने छैन ।

विषय-सूचि

क्र.सं	विषय	लेखक	पेज नम्बर
१.	बुद्ध-वचन	-	१
२.	सम्पादकीय- बुद्ध र उनको शान्ति शिक्षा	-	२
३.	विपश्यना	- सत्यनारायण गोयन्का	३
४.	धम्मपद-२३७	- रीना तुलाधर (बनिया)	५
५.	धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू	-	५
६.	प्रज्ञा के हो ?	- भिक्षु अश्वघोष	६
७.	स्वतन्त्रताका मूल्य	- नरेन्द्रनाथ भट्टराई	७
८.	ज्ञानबारे केही कुरा	- भिम प्रसाद काफ्ले	८
९.	मनमा शान्ति छैन	- ए.एम.के.	९
१०.	अनन्त ज्योति-१३	- श्रेष्ठ भिक्षु सिङ्ग युनका धर्मचिन्तन, अनु. देवकाजी शाक्य	१०
११.	Knowledge and Behaviour	- Suwarna Sakya	११
१२.	खोई नैतिक शिक्षा ?	- वासुदेव श्रेष्ठ	१३
१३.	धर्मकीर्ति विहार-गतिविधि	-	१४
१४.	धर्म प्रचार-समाचार	-	२०
१५.	निन्हुया जिन्दगी	- अमृत मान शाक्य	२३
१६.	यो बा:	- राज शाक्य	२४
१७.	संसार दुःख	- माधवी गुरुमां	२४

- धर्मकीर्तियात छिगु ग्वाहालीया आवश्यकता दु । छिगु प्रत्येक ग्वाहाली पत्रिकाया लागी तःधंगु तिबः ज्वीफु ।
- छि थः ग्राहक जुया दिसँ, मेपिन्त नं ग्राहक याना दिसँ ।
- छि थःगु पसः, उद्योग, व्यापार, कार्यालयया बिया झूगु प्रत्येक विज्ञापन पत्रिकायात तःधंगु ग्वाहाली ज्वनी ।
- धार्मिक व सामाजिक पक्षया रचना च्वया, सुभताव व सल्लाह बिया पत्रिकायात रोचक व स्तरीय याय्गुली नं ग्वाहाली बीफु ।
- आसे धयादीमते, बिचाः याना दिसँ- 'धर्मकीर्ति' यात बांलाकेत छिं गुकथं ग्वाहाली बिया दीफु ।